Kč 30,– 5782 ČERVEN 2022 *ROČNÍK 84*

רֹאשׁ חֹדֶשׁ ROŠ CHODEŠ

SIVAN

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Hrob rabi Löwa na Starém židovském hřbitově v Praze. Foto Jiří Daníček.

(K textu na stranách 14–15.)

ZASEDÁNÍ WJC V PRAZE

Zástupci židovských komunit z celého světa se sjeli do Prahy na zasedání výkonného výboru Světového židovského kongresu, které se uskutečnilo 8.–9. května 2022.

V úvodním projevu předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Papoušek představil přípravu národní strategie boje proti antisemitismu, na které pracují ministerstvo vnitra a ministerstvo zahraničních věcí společně se židovskými organizacemi. Strategie se soustředí na tři oblasti: na prevenci a potírání antisemitismu, ochranu a rozvoj židovského života a na podporu vzdělávání o židovské historii a kultuře, včetně výzkumu a připomínání památky obětí holokaustu. Strategie by měla být představena letos v listopadu v rámci nadcházejícího předsednictví ČR v Radě EU. Předseda Papoušek rovněž poděkoval premiérovi Petru Fialovi a celé české vládě za vyjádření podpory a pomoc Ukrajině.

Předseda Světového židovského kongresu Ronald S. Lauder ve svém projevu prohlásil: „Je nejvyšší čas, aby Evropská rada zřídila stálou pracovní skupinu pro boj proti antisemitismu a všem formám rasismu.“ Zároveň také poznamenal, že slovo „antisemitismus“ by mělo být nahrazeno výrazem „nenávist k Židům“, aby přesněji odráželo tento fenomén.

Místopředseda vlády ČR Marian Jurečka v projevu k vedoucím představitelům WJC konstatoval: „Boj proti všem formám nenávisti bereme velmi vážně. (…) Evropa řekla jasné ne nenávisti a rasismu. Nechceme být diváky. Chceme podniknout kroky v oblasti kultury a vzdělávání. Provedeme změny, abychom byli schopni těmto lžím čelit.“

Hlavními tématy jednání výboru byly rovněž důsledky probíhajícího konfliktu na Ukrajině pro židovské komunity, krize židovského vzdělávání a identity a pokusy démonizovat a falešně označovat státní zřízení v Izraeli jako apartheid. *fžo*

VYZNAMENANIE PRE ĽUDÁKOV

Na Slovensku, rovnako ako vo viacerých európskych krajinách, je každoročnou súčasťou spomienky na ukončenie druhej svetovej vojny vyznamenávanie osôb, ktoré bojovali za slobodu, zaslúžili sa o rozvoj demokracie alebo inak prispeli k hodnotám, ku ktorým sa súčasná Európa hlási. Vyznamenania udeľuje prezidentka Zuzana Čaputová, ktorá 8. mája tohto roku vyznamenala 25 osôb, vrátane

AKTUALITY

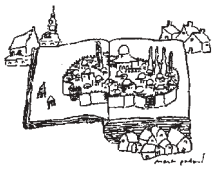

tých, ktorým bolo ocenenie udelené „in memoriam“.

Medzi tohtoročnými „in memoriam“ ocenenými sa ocitla trojica Albert Púčik, Anton Tunega a Eduard Tesár, historikmi spoločne označovaní ako príslušníci Bielej légie. Trojicu odsúdili súdy v komunistickom Československu roku 1951 za trestný čin špionáže k trestu smrti. O treste smrti rozhodlo najvyššie vedenie komunistickej strany.

Spomenutej trojici udelila prezidentka v nedeľu 8. mája Rad Ľudovíta Štúra I. triedy in memoriam za „mimoriadne zásluhy o demokraciu a jej rozvoj a tiež za rozvoj ľudských práv a slobôd“. Následne sa v tlači objavili kritické články a komentáre poukazujúce na veľmi sporný životný príbeh ocenenej trojice.

Púčik, Tunega a Tesár boli podporovateľmi režimu vojnového slovenského štátu, ktorý kolaboroval s nacistickým Nemeckom. Všetci traja boli vysoko angažovaní v prospech ľudáckeho režimu, navštevovali Vyššiu vodcovskú školu Hlinkovej mládeže. Z absolventov Vyššej vodcovskej školy Hlinkovej mládeže vzniklo spravodajské oddelenie, ktoré sa transformovalo na „hlásky“. „Hlásky“ fungovali ako sieť mladých udavačov, ktorí posúvali informácie o partizánskych jednotkách, povstalcoch, Židoch a odporcoch režimu nacistom a gestapu. V tomto smere sa angažovali hlavne Púčik s Tunegom.

Návrh na štátne vyznamenanie podala Nadácia Tunegu, Púčika a Tesára, ktorej predsedom je bývalý šéf Kresťansko-demokratického hnutia a bývalý eurokomisár Ján Figeľ, medzi členmi správnej rady nadácie sú europoslanci za KDH Miriam Lexmann a Ivan Štefanec. Súčasťou návrhu bolo odobrenie historika prof. Róberta Letza, ktorý je prítomný pri všetkých pokusoch o oslávenie predstaviteľov slovenského fašizmu. Nadácia Tunegu, Púčika a Tesára sa dlhodobo snažila o adoráciu Bielej légie. V minulosti iniciovali odhalenie pamätnej tabule (ktorá je dodnes prístupná na budove gymnázia v Trenčíne, ktorú trojica navštevovala) a snažila sa (zatiaľ neúspešne) o vytvorenie podobného pamätného miesta v centre Bratislavy.

Otázkou je, ako je možné, že vôbec došlo k popísaným udalostiam? Je síce smutnou skutočnosťou, že aj v minulosti sa podobne trápne akty vyznamenávania ľudákov odohrali, ale bolo to v čase, keď boli na mieste hlavy štátu prezidenti sympatizujúci s hnedou minulosťou Slovenska. O prezidentke Zuzane Čaputovej sa to v žiadnom prípade nedá povedať, je zjavné, že bola uvedená do omylu a že „maslo na hlave“ majú jej poradcovia. Dokazuje to aj skutočnosť, že prezidentka sa v stredu 11. mája za udelenie ocenenia tejto trojici ospravedlnila. „Stala sa chyba v procese posudzovania. Štátne vyznamenania by mali dostávať ľudia, ktorých životný príbeh nemôže vyvolať spor o to, či slúžili demokracii,“ tlmočila kancelária prezidentky s tým, že prezidentka urobí všetko pre to, aby sa v budúcnosti podobné kontroverzie neopakovali.

Jedna z reakcii na sporné ocenenie prišla zo strany Fedora Gála. V minulosti bol prezidentom Kiskom vyznamenaný rovnakým Radom Ľudovíta Štúra. Ako F. Gál uviedol: „Prezidentku si veľmi vážim, ale ak má byť ocenená uvedená trojica, nemôžem inak, ako vrátiť svoje vyznamenanie. Nemôžu byť súčasne ocenení títo ľudia a ja.“ *jf*

OBSAH

Komentář k Tóře **4–5**
Měkké a nebezpečné – o novém typu popírání šoa s Deborah Lipstadtovou **6–7**
U Poláčků v Rychnově – Odhalení Kamenů zmizelých v *Okresním městě* **8–10**
Nové představení A. Goldflama **11**
Napětí a samota – O výstavě Georga Eislera ve vídeňském Belvederu **12–13**
Starý židovský hřbitov a život jednoho mýtu **14–15**
Život po Kafkovi – ukázka z nové knihy Magdalény Platzové **16–17, 18**
Koncert *Beracha* v Libeňské synagoze **18**
Film D. Edelstyna *Vodka 1917* **19**
O knize A. Frühwaldové **20**
Izrael: O Lavrovovi a Hitlerovi **21**
Výběr z českých médií **22**
Kalendárium **23**
Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
Zprávy ze světa **28**

CHASIDSKÉ PŘÍBĚHY O SVÁTKU ŠAVUOT

ŠTĚSTÍ ZLODĚJŮ

K Rašiho výkladu: „Nechť je propíchnuto ucho tomu, kdo slyšel na hoře Sinaj ‚Nepokradeš‘, ale přesto šel a kradl“, poznamenal rabi Šmelke: „Než Bůh zjevil na Sinaji svá přikázání, dávali si všichni lidé na svůj majetek dobrý pozor, aby jim ho nikdo neukradl. A protože to zloději věděli, vůbec se nepokoušeli krást. Jenomže poté, co Bůh řekl: ‚Nepokradeš‘, a lidé se cítili jisti, začalo řemeslo zlodějů vzkvétat.“

PÍT VÍNO ŽIVOTA

Vypráví se: Jednou druhého večera svátku Šavuot seděli chasidim u stolu rabího Elimelecha a radovali se z té hodiny. Rabi na ně pohlédl a jednomu každému z nich pokývl na pozdrav, neboť se těšil z jejich radosti. Pak jim s úsměvem oznámil: „Hle, máme vše k radosti – co nám ještě chybí?“ Jeden troufalec mu však odpověděl: „Vskutku, nechybí nic jiného, než abychom pili víno života jako zbožní v ráji.“ Cadik mu poručil: „Dej si na ramena tyč, pověs na ni dvě vědra a jdi ke hřbitovní bráně! Tam vědra polož, obrať se a řekni: Elimelech posílá pro víno! Potom se znovu obrať, pověs naplněná vědra na tyč a přines nám je sem! Měj se na pozoru a neodpovídej nikomu, kdo by tě oslovil!“ Muž se roztřásl, ale udělal, co mu rabi poručil; vyzvedl u hřbitovní brány víno a přinesl je. Měl strach, v měsíční noci se kolem něj ozývaly hlasy prosící alespoň o jedinou kapku, unisono vzdychající stařecké i dětské hlasy. Za oněmělým pospíchajícím mužem se plížilo nesčetně kroků z jiného světa. Když se konečně ocitl na Elimelechově prahu, vrhly se na něj i zepředu. „Teď už mi nemůžete nic udělat!“ vykřikl. Tyč se zlomila v půli, vědra spadla a rozbila se, zleva i zprava mu cosi chlístlo do tváře a muž se vpotácel napůl otevřenými dveřmi dovnitř. Venku zavládlo hrobové ticho. A uvnitř řekl cadik: „Posaď se, blázne, k našemu stolu!“

ARMILUS

Rabi Šlomo říkával: „Kdyby tak konečně přišel Mesiáš, syn Davidův: Mesiáš, syn Josefův, který jde před ním a bude zabit, mohu být v nouzi i já sám. Čeho a koho se mám bát? Snad křivého kozáka?“ Lidé si mysleli, že „křivým kozákem“ nazývá smrt, a divili se tomu.

Rabi Šlomo dostával neustále nabídky od ludmirské obce, aby se v ní usadil, protože tam bydlelo mnoho jeho přátel; on však vytrvale odmítal. Když k němu ale zase jednou přišli poslové z Ludmiru – bylo to na Lag ba-omer, třiatřicátý den omerového počítání mezi Pesachem a Šavuot –, s úsměvem se jich zeptal: „A co děláte na Lag ba-omer u vás?“ „Děláme to,“ odpověděli poslové, „co je zvykem: všichni chlapci, malí i velcí, vyjdou se svými luky na pole a střílejí.“ „Tak, tak,“ řekl rabi Šlomo s úsměvem, „pokud se u vás střílí, tak to je jiná, v tom případě k vám přijedu.“

V době, kdy už rabi bydlel v Ludmiru, potlačili v tom kraji Rusové polské povstání a pronásledovali poražené až do města. Ruský velitel dal mužstvu na dvě hodiny volnou ruku k drancování. Stalo se to v den před svátkem Šavuot, který toho roku připadl na sabat. Židé se shromáždili v modlitebně. Rabi Šlomo stál a ve vytržení se modlil, takže nic neviděl a neslyšel. Tu zvenku dokulhal k oknu vysoký kozák s puškou, nahlédl dovnitř a zamířil. Právě ve chvíli, když rabi odříkával mocným hlasem slova: „Neboť tvé, Hospodine, je království,“ zatahal jej za kabát vyděšený vnuk, který stál vedle něj. Rabi se probral ze svého vytržení, ale kulka už mezitím zasáhla jeho bok. „Proč jsem byl poslán sem na zem?“ řekl. Když ho donesli domů a položili, aby mu obvázali ránu, dal si přinést knihu Zohar, otevřít ji na jednom určitém místě a postavit před sebe. Zůstala mu tak před očima až do středy, kdy zemřel.

Vypráví se však, že ten kulhavý kozák se jmenoval Armilus. To je podle staré tradice jméno zlosyna, který zabije Mesiáše, syna Josefova.

SVÁTEČNÍ DEN EXILU

Když jednou Jehudi seděl druhý den svátku Šavuot u stolu kosnického magida, cadik mu řekl: „Trápí mne, že v tento druhý den, který se slaví jen v zemích exilu, pociťuji zasvěcení a světlo jasněji než v první den, který v zemi izraelské platí za jediný. Můžete mi říci, co je příčinou, že den ciziny dojímá mé srdce víc než den vlasti?“ „Když se muž pohádá se ženou a pak se s ní usmíří,“ odpověděl Jehudi, „je jejich láska silnější než předtím.“ „Vlil jste do mne nový život,“ řekl magid a políbil Jehudiho na čelo.

MY CHCEME PÍT

Rabi Bunam vykládal: „Stojí psáno, že Izrael na Sinaji řekl: Cokoli mluvil Hospodin, činiti a poslouchati budeme. Nemělo by tu spíše stát činit a poslouchat budu, protože každý člověk přece mluví sám za sebe? Ale sedí-li v žhavém letním dni lidé ve vězení a žízní, a někdo přijde a zeptá se, zda se nechtějí napít, jeden každý z nich odpoví: Ano, my chceme pít, protože každý ví, jak velkou mají všichni žízeň. Tak i na Sinaji zmírali všichni žízní po nápoji nauky a jeden každý cítil žízeň všech, a když k nim přišlo slovo, zvolali zároveň: My.“

DÁVÁNÍ A BRANÍ

Kotský byl tázán: „Proč se svátek Zjevení nazývá dobou předání Tóry, a ne dobou přijetí Tóry?“ Odpověděl: „Onoho dne, na nějž svátek upomíná, se odehrálo dávání, k braní však dochází stále. Dáno bylo všem ve stejné míře, všichni však stejnou měrou nebrali.“

STRACH

Kotský se zeptal jednoho chasida: „Už jsi někdy viděl vlka?“ „Ano,“ řekl.

„A měl jsi z něj strach?“ „Ano.“

„Myslel jsi v tom okamžiku na to, že máš strach?“ „Ne,“ odpověděl chasid, „jen jsem se bál.“ „Tak to má být,“ řekl rabi, „i s bohabojností.“

PŘESTUPEK

Jeden člověk přišel za Kotským a svěřil se mu se svou bolestí: „Lidé mi říkají pánbíčkář. Co je to za přestupek, který mi připisují? Proč pánbíčkář, ne zbožný?“ „Pánbíčkář,“ odvětil rabi, „dělá z hlavní věci, jíž je zbožnost, vedlejší věc a z vedlejší věci hlavní.“

(*Vybráno z knihy Martina Bubera* Chasidská vyprávění. *Přeložila Alena Bláhová.*)

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

POŠLI SI (Šlach lecha)

Závěr třetí knihy Tóry připomíná, že lid Izraele bude po dobytí Svaté země volit své vlastní dějiny. Na Sinaji uzavřel smlouvu s Bohem a zavázal se řídit jeho zákony, a buď se tedy bude jimi řídit a nemine jej žádné z požehnání, obsažených v Tóře, anebo se jimi řídit nebude a dostihnou ho všechny v ní obsažené výstrahy. To, že je jejich výčet mnohem delší než výčet požehnání, nemusí udivovat, protože požehnání, ta jsou v každé době konstantní a tresty se mění a vrší s časem, každé těžší, než byly předchozí.

Jakkoli je oddíl těchto výstrah v paršat Bechukotaj spojován s babylonským vyhnanstvím po zkáze Prvního chrámu a jeho obdoba v paršat Ki tavo v páté knize je dávána do souvislosti s exilem po zkáze Druhého chrámu Římem, který trvá dodnes, lze i tuto druhou verzi pokládat za Mošeho lidský výklad jako celou pátou knihu, nesoucí proto název Mišne Tora, opakování nauky. Proto také mluví o *hester panim*, skrytosti tváří Hospodina v době trestu, a vize vykoupení z galutu je mnohem důsledněji podmíněna lidským konáním.

Vezmeme-li však v úvahu důvod, proč je oddíl Bechukotaj zařazen do vyprávění o organizaci ležení Izraele kolem svatostánku a poté od začátku čtvrté knihy o přípravě na tažení do Země zaslíbené, pochopíme také důvody vypravěče. Až dosud byla cesta Izraele z Egypta vzestupná, a teď, když lid opouští vrcholný stupeň, aby dovršil východ z egyptského otroctví, ho jakoby předem urovnaná a přímá cesta přivede k okamžiku, kdy on sám svým jednáním ohrozí smysl exodu. K jižní hranici Svaté země, *har ha-Emori*, trvala cesta jenom několik dní, a pak najednou přichází nečekaný zlom, líčený v oddíle Šlach lecha.

Bůh tam na pohled souhlasí s vysláním dvanácti zvědů, s nímž přišli zástupci dvanácti kmenů, ale výsledek této akce skončí tragickým fiaskem, jež v sobě zdánlivě nevinné *šlach lecha* z Božích úst, „pošli si“, tají. Teprve zpětně je možno je chápat jako pokrčení ramen a přenechání volby na lidském elementu. Platilo to ostatně i v případě, kdy se slovy *lech lecha* ponechal volbu na Avrahamovi, když zvažoval odchod do země Kenaán. Sliboval mu sice, že když opustí svůj otcovský dům, dá tuto zemi jemu a jeho potomstvu a učiní jej požehnáním pro celé lidstvo, ale současně tím zkouší jeho věrnost.

Ke splnění slibu také došlo až po uplynutí 400 let po narození jeho syna Jicchaka

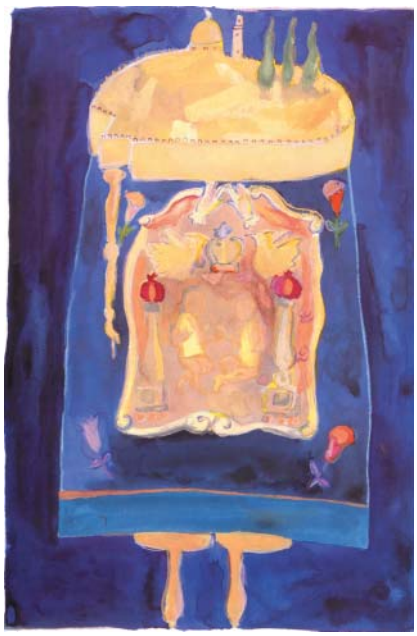

Mark Podwal: *Měsíc sivan.*

při vykoupení jejich potomstva z egyptského otroctví, jenomže právě ve chvíli, kdy má reálně dojít k naplnění tohoto slibu, Bůh podrobí svůj lid zkoušce, jež odhalí slabinu celého východu z Egypta a hrozí jeho smysl zhatit. Ze zpráv deseti ze dvanácti zvědů Izrael usoudil, že je nad jeho síly Zaslíbenou zemi dobýt, protože, jak se od nich dozvěděl, je to země, požírající své obyvatele. Pokud tak činí jejím současným obyvatelům, kteří převyšují Jaakovovo potomstvo jak velikostí, tak silou, platí to tím spíše pro ně, uprchlé otroky. Rozhodl se tak pro status quo, a to znamená volbu mezi dvojím zlem, živořit navěky v poušti, nebo se kajícně vrátit do egyptského otroctví.

Katalyzátorem událostí se paradoxně stal rozsudek, který nad lidem vynesl Bůh. Ponechal lidu naději, že cestu z otroctví ke svobodě dovrší až pokolení jejich synů, až se mrtvoly hříšného pokolení otců rozpadnou v poušti. Najednou byli všichni zajedno, že zhřešili a že napraví svůj hřích tím, že přece jen vytáhnou do války. Tento projev kajícnosti prozrazuje chronický omyl „kajícníka“, že když splní příkaz, který předtím odmítl splnit, odvrátí trest. Proto si hned *ráno přivstali a vytáhli k vrcholu té hory, říkajíce: „Podívejte, Hospodin řekl, že jsme zhřešili, a my jsme vytáhli k tomu místu!“* Nato jim *Moše řekl: „Překračujete Hospodinův rozkaz a neuspějete! Hospodin není ve vašem nitru, nikam nelezte a nepadnete před svými nepřáteli atd.“ Oni však, ačkoliv truhla Hospodinovy smlouvy a Moše nevytáhli z tábora, prosadili výstup na vrchol hory a Amalekité a Kenaánci, sídlící na oné hoře, sestoupili a bili je a rozprášili je až k Chorma.*

Název Chorma však toto místo dostalo až čtyřicátého roku putování pouští, kdy *Kenaánec, na jihu sídlící král Aradu, slyšel, že Jisrael přichází cestou těmi místy, válčil s Jisraelem a zajal zajatce.* To znamená, že se Izrael čtyřicátého roku svého pobytu v poušti vrátil na místo, kde si kdysi pokolení otců mohlo potvrdit správnost odhadu vlastních sil. Porážka, kterou zde utrpělo i pokolení synů nyní, je mohla v tomto závěru utvrdit, ale Izrael mezitím dospěl k poznání, že rozhodující je přítomnost Hospodina v jeho nitru. Izrael proto *složil Hospodinu slib a řekl: „Vydáš-li tento lid do mé ruky, vybiji jejich města jako kletá!“ A Hospodin vyslyšel hlas Jisraele a Kenaánce vydal, vybil je a jejich města jako kletá, a to místo pojmenoval Chorma.*

S obsahem pojmu *cherem*, od něhož byl odvozen tento místní název, se ne náhodou setkáváme již v závěru paršat Bechukotaj. Praví se tu, že na rozdíl od jiných darů, odevzdaných prostřednictvím kněží Bohu, nesmí být *žádný cherem, od člověka po dobytek a až po pole, prodán ani vykoupen, každý cherem je nejsvatější Hospodinovou svátostí, protože patří Bohu. A každý cherem, kající se lidské bytosti, nesmí být vykoupen, bude usmrcen.* Rabi Akiva pak v midraši Jelamdenu vysvětluje cherem jako přísežný slib.

Výstrahy oddílů Bechukotaj a Ki tavo ukazují v Tóře do vzdálené budoucnosti, dávno po dobytí Svaté země, ale v Tóře se opírají o reflexi události v paršat Šlach lecha. Právě v době exilu Izraele je také příběh o pokusu dobýt Svatou zemi v době exodu výstrahou před snahami o vynucení záchrany před příchodem Mesiáše, aniž jsme si vědomi, že je Bůh v našem nitru. Není proto ani náhoda, že Tóra jakožto Učení končí Mošeho smrtí ještě před dobytím Svaté země.

EFRAIM K. SIDON

LÁSKA JAKO ZÁKON, ZÁKON JAKO LÁSKA

Bamidbar (4M 1,1–4,20)

Jak vnímáme Boží darování Tóry na Sinaji, záleží na tom, jak vnímáme vztah mezi Bohem a národem, jejž si vyvolil jako svého jedinečného svědka na zemi. Věčného nelze popsat pevně danými kategoriemi, a tak jazyk judaismu používá k popisu Hospodina metafory. Proroci jich používají mnoho: Bůh je mj. stvořitel, král, pán, pastevec, bojovník, soudce, učitel, vykupitel a otec. Z pohledu Boha jako krále je Tóra právním kodexem, který panovník ustanovil pro lid, jemuž vládne. Z pohledu Boha jako otce a učitele se Tóra jeví jako soubor instrukcí, které dává pedagog dětem, aby vedly co nejspravedlivější život. Židovským mystikům byl vlastní pohled na Boha jako na stvořitele, a tak Tóru vnímali jako architekturu vesmíru, nejhlubší strukturu existence.

Ze všech metafor je ale nejkrásnější ta, která popisuje Boha jako manžela a Izrael jako jeho ženu. Izajáš praví: „Tvým manželem je přece tvůj tvůrce, Hospodin zástupů“ (Iz 54,5). A podobně Jeremjáš: „Vraťte se, můj odvrácený lide, praví Hospodin, vždyť já jsem váš manžel“ (Jer 3,14). Ezechiel popisuje manželství mezi Bohem a Izraelem za časů Mojžíšových takto: „Znovu jsem šel okolo a uviděl tě, a hle, přišel tvůj čas, čas milování. Tehdy jsem tě zahalil cípem svého pláště a přikryl tvoji nahotu. S přísahou jsem se ti zaslíbil, vstoupil jsem s tebou do smlouvy a oddala ses mi, praví Panovník Hospodin“ (Ezechiel 16,8). Z této perspektivy není Tóra jen ústavou a právním kodexem, je více než soupisem instrukcí či metafyzickou DNA vesmíru. Je to svatební smlouva – důkaz lásky a láskyplné gesto.

Když pomine dočasné okouzlení a vztah trvá, nabývá formy manželství: manželství jako smlouvy, v níž obě strany slibují, že se budou ctít a podporovat, budou při sobě stát v časech dobrých i zlých. Sňatek není uzavírán silou ani nátlakem, ale slovy – slovem daným a slovem přijatým, slovem, jež je požehnáno a ctěno důvěrou a vírou. Existují zákony manželství (příslušné odpovědnosti muže a ženy), ale manželství je cosi víc než chladný soubor povinností a práv. Je to zákon obestřený láskou a láska převedená do zákona. Přesně to znamená událost na Sinaji dle zmíněné metafory.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová. Citáty jsou použity z překladu Bible 21.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách červen/červenec 2022 sivan/tamuz 5782

Staronová synagoga

31. 5. úterý	***Roš chodeš sivan***	
3. 6. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.46 hodin
4. 6. sobota	**BEMIDBAR** 4M 1,1–4,20	
	hf: Oz 2,1–22	
	mincha maariv	20.43 hodin
	perek 6 *konec šabatu,* **předvečer šavuot**	22.13 hodin
5. 6. neděle	**1. den ŠAVUOT** 2M 19,1–20,23	
	mf: 4M 28,26–31; hf: Ez 1,1–28; 3,12	
	mincha maariv	19.30 hodin
6. 6. pondělí	**2. den ŠAVUOT** 5M 15,19–16,17	
	mf: 4M 28,26–31; hf: Abk 3,1–19	
	MAZKIR	
		konec svátku 22.15hodin
7. 6. úterý	*Isru chag*	
10. 6. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.52 hodin
11. 6. sobota	**NASO** 4M 4,21–7,89	
	hf: Sd 13,2–25	
	perek 1	*konec šabatu 22.20 hodin*
17. 6. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.56 hodin
18. 6. sobota	**BEHAALOTCHA** 4M 8,1–12,16	
	hf: Za 2,14–4,7	
	perek 2	*konec šabatu 22.26 hodin*
24. 6. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.58 hodin
25. 6. sobota	**ŠLACH LECHA** 4M 13,1–15,41	
	hf: Joz 2,1–24	
	perek 3	*konec šabatu 22.26 hodin*
29. 6. středa	***1. den Roš chodeš tamuz***	
29. 6. čtvrtek	***2. den Roš chodeš tamuz***	
1. 7. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.57 hodin
2. 7. sobota	**KORACH** 4M 16,1–18,32	
	hf: 1S 11,14–12,22	
	perek 4	*konec šabatu 22.24 hodin*

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin, mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

11. 6. sobota	mincha a maariv	20.50 hodin
18. 6. sobota	mincha a maariv	20.56 hodin
25. 6. sobota	mincha a maariv	20.56 hodin
1. 7. sobota	mincha a maariv	20.54 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 17 hodin (Praha 1, Maiselova 18, 3. patro).

MĚKKÉ A NEBEZPEČNÉ

O novém typu popírání šoa s historičkou Deborah Lipstadtovou

V březnu letošního roku pověřil americký prezident Joe Biden historičku holokaustu **Deborah Lipstadtovou**, *aby působila jako zvláštní zmocněnkyně ministerstva zahraničí pro monitorování antisemitismu a boj proti němu. Profesorka Lipstadtová je známá jako přední odbornice na historii holokaustu a jeho projevy, její práci jsme se v* Rch *již několikrát věnovali. Do obecného povědomí vstoupila knihou* Popírání holocaustu. Sílící útok na pravdu a paměť *(1994, č. 1. vyd. 2001). Na jaře roku 2000 se konal soudní proces, který inicioval britský popírač holokaustu David Irving, který autorku zažaloval kvůli urážce na cti. U soudu D. Lipstadtová a členové jejího týmu přesvědčivě zvítězili, dokázali, že Irving je antisemita, lhář, popírač holokaustu a falzifikátor historie (v letech 2005–2006 strávil rok ve vězení v Rakousku).*

V následující montáži z textů D. Lipstadtové a rozhovorů s ní představujeme její názory na vývoj antisemitismu v posledních letech. (K tématu viz též komentář na straně 21.)

O předsudcích

Antisemitismus je předsudek a jako každý předsudek je iracionální. Zamysleme se nad etymologií slova: před-sudek, soudit někoho předem a nezabývat se fakty. Lidé s předsudky o druhém člověku nic nevědí, ale na základě jeho rasy, náboženství, genderu nebo sexuální orientace určují jeho hodnotu, charakter, morálku. Předsudečná osoba přisuzuje špatné vlastnosti člena jedné skupiny celé skupině. Pokud člověk nějakého společenství provede něco špatného, člověk s předsudky prohlásí: „Nojo, všichni lidé xy jsou takoví.“ Činy jednoho se stávají činy všech. Ale naopak to neplatí. Pokud nějaký člověk nejedná pro danou skupinu „typicky“, předsudečný člověk reaguje: „Z těch xy patří k těm lepším, není jako ostatní.“

O antisemitismu

Antisemitismus však má určité jedinečné charakteristické znaky, kvůli kterým je obtížnější s ním bojovat. Zaprvé: je to prastará záležitost, někteří historikové mu říkají „nejstarší předsudek světa“ a v mnoha ohledech mají pravdu. Jen málo ostatních předsudků má tak staré kořeny a setrvalost. Antisemitská obvinění jsou natolik zažitá, že je lidé často bez váhání přijímají, neboť: „Židé jsou takoví.“ Zadruhé: na rozdíl od jiných předsudků antisemitismus přichází z mnoha různých pozic politického spektra. Není omezený na jeden určitý politický názor a orientaci. Zatřetí: na rozdíl od jiných předsudků je antisemitismus konspirační teorie. Konspirace slouží jako perspektiva, která určuje pohled antisemitů na Židy. Antisemité jsou přesvědčeni, že Židé používají svůj majetek, moc a inteligenci k tomu, aby zničili nežidovský svět, a v jakékoli zhoubné události hledají židovský vliv. Současná politická atmosféra konspiračními teoriemi překypuje. Lidé, kteří je vyznávají, vidí za veškerým zlem – ať je to covid, politická provinění, finanční krize – někoho, kdo za něj může. Hledají skupinu, která disponuje mocí, bohatstvím a zlovolným charakterem, díky nimž dokáže vytvořit a provést určitou konspiraci. Na rozdíl od antisemitů nezačnou vyznavači konspirací hned obviňovat Židy, ale většinou u nich skončí.

K čemu byl prospěšný proces s Davidem Irvingem

Kdyby se Irving nerozhodl, že mě bude žalovat, nikdy by se praktiky popíračů neprobíraly tak přesným, analytickým a systematickým způsobem. Vyvrácení popíračských argumentů během procesu způsobilo, že se tvrdé popírání, hlavně v Evropě a USA, odehrává na extremistickém okraji.

Nicméně nesouhlasila jsem s tím, aby šel Irving v Rakousku do vězení, a to jak z ideologických, tak strategických důvodů. Kdyby nebyl ve vězení, zapomnělo by se na něj jako na šaška soudního dvora. Rakouskému zákonu jsem oponovala na základě prvního dodatku americké ústavy, která zaručuje svobodu slova. Takhle se z něj stal hrdina a světec. Navíc s tím zákonem nesouhlasím, neboť jako by se tím říkalo, že o holokaustu nemáme dost důkazů. Holokaust je přitom nejlépe zdokumentovanou genocidou v dějinách.

O Izraeli

Antisemité často zakrývají svůj antisemitismus kritikou Izraele. Kamuflují své antisemitské útoky útočením na Izrael. „Neútočíme na Židy, kritizujeme suverénní stát,“ tvrdí. Chci zdůraznit jednu věc: kritika izraelské politiky NENÍ sama o sobě antisemitismus. Ale pokud v kritice neexistuje rovnováha, když je Židům upíráno právo, kterým disponují ostatní skupiny obyvatel, pokud se vina vždy přisuzuje jen jedné straně a používá se dvojí metr, musí se člověk zeptat: co tuto nerovnováhu způsobuje? Odpověď je zřejmá.

K výrokům ruské vlády, že na Ukrajině „vládnou neonacisté“

Jen tak snadno mě nic nešokuje. Strávila jsem celý život studiem nejděsivějších událostí v lidské historii, byla jsem donucena, abych se bránila u soudu proti lžím popíračů holokaustu, a tak jsem se domnívala, že v téhle oblasti už mě nic nepřekvapí. Ale cynické vzývání holokaustu a druhé světové války pro ospravedlnění úmyslné chladnokrevné války mě skutečně ohromilo. To, co slyšíme z Ruska, je setrvalé neslýchané překrucování fakt o holokaustu. A tyto názory nepřicházejí od nějakých okrajových extremistických skupin, ale od představitelů ruské vlády! Nehorázné výmysly a lži o ukrajinském vedení, které je označováno jako „nacistická špína“, oblíbené – a nebezpečné – výroky o Hitlerově původu, zneužívání holokaustu a utrpení lidí za druhé světové války k ospravedlnění agresivní války jsou skutečně šokující.

Nedávné události – na Ukrajině a jinde – změnily můj názor na to, jaké podoby popírání jsou teď nejpronikavější a nejnebezpečnější.

Měkké popírání

Před desítkami let představovali největší hrozbu přímí popírači holokaustu, jako je David Irving nebo jeho francouzská obdoba Robert Faurisson. To bylo „tvrdé popírání“, *hard-core denial*. Popírači tvrdili, že neexistovaly plynové komory, že třetí říše nevedla oficiální válku za vyhlazení Židů. Dnes se zdá jako naléhavější problém to, čemu

říkám „měkké popírání“, *soft-core denial*.

Přesně tohle dnes provozují ruští vůdci: nepopírají jasná fakta, ale překrucují je, aby sloužila jejich zvráceným politickým účelům. Snaží se z oběti udělat toho, kdo páchá zlo, a z pachatele oběť. Je to stejně nebezpečné jako tvrdé popírání, ale hůře se tomuto trendu čelí, protože se to snáze zakryje, je to rozbředlejší lež. Lidi, kteří se v tematice nevyznají, může snáze oklamat.

Falešná srovnávání

Měkké popírání tedy používá jinou taktiku. Nepopírá fakta, ale minimalizuje je a tvrdí, že Židé používají holokaust, aby odvedli pozornost od kritiky Izraele. Měkké popírání také uvádí spoustu nepravdivých srovnání s holokaustem a s Izraelem.

Když izraelská armáda, která stejně jako jakákoli armáda na světě dělá věci, které škodí protivníkovi, je označována jako „nacisti“ nebo „vrazi malých dětí“. Pronásledování Palestinců se říká genocida. Vůbec nechci tvrdit, že Palestinci netrpí, ale nelze to přece označovat za genocidu.

Když si skupiny lidí odmítají připomínat Mezinárodní den památky obětí holokaustu (což v letech 2002–2007 činila část Muslimské rady v Británii), pokud stejný čas, jaký je věnovaný obětem holokaustu, nedostanou protimuslimské předsudky. Ostatně v arabském muslimském světě se z popírání holokaustu stal stále sílící průmysl, který tam splývá s hlubokou a setrvalou nenávistí k Izraeli. V tomto podání se lidé tam lidé dozvídají o holokaustu a nemají nástroje, jak se dozvědět pravdu.

Další příklady měkkého popírání

Dobrým příkladem je Jean-Marie Le Pen, čtyřiadevadesátiletý praotec francouzské krajní pravice. Opakovaně označoval nacistické plynové komory za „detail“ historie druhé světové války, a toto dědictví nezabránilo jeho dceři Marine v tom, aby jako kandidátka na francouzské prezidentství získala výrazný počet hlasů. Trumpova administrativa se dopustila „měkkého popírání“ tím, když roku 2017 v prohlášení Bílého domu k Mezinárodnímu dni památky obětí holokaustu dokázala nezmínit ani Židy, ani antisemitismus.

Srovnání amerického antisemitismu na pravici a na levici

Těžko říct. K problému, že řada republikánských činovníků otevřeně omílá konspirační teorie o Georgi Sorosovi a o „velké výměně“ (*tj. pravicová konspirační ideologie, která tvrdí, že existuje liberální spiknutí, jehož cílem je rozmělnit bělošskou populaci v evropských zemích a v USA prostřednictvím nebělošské imigrace. Výměna obyvatelstva údajně způsobuje výměnu civilizace, pozn. red.*), zatímco členky Demokratické strany, kterým se říká úderka, volají po finančním bojkotu Izraele, můžu říct jen: Co je lepší: zemřít raději na covid, nebo na choleru? Nesnáším debaty o tom, který typ antisemitismu je horší. Vždycky je v určitém období některý druh antisemitismu silnější, ale špatné jsou všechny.

Moje funkce je součástí ministerstva zahraničí, což znamená, že bych se měla zaměřit za naše hranice. Ale bylo by nesprávné hodnotit antisemitismus v zahraničí a nepřiznat si jeho existenci ve vlastní zemi. Místa v USA, která během uplynulých tří let zažila antisemitské útoky, jsou nám všem známa: Pittsburgh, Poway, Jersey City, Monsey, Colleyville a doslova každý den jsou to brooklynské ulice.

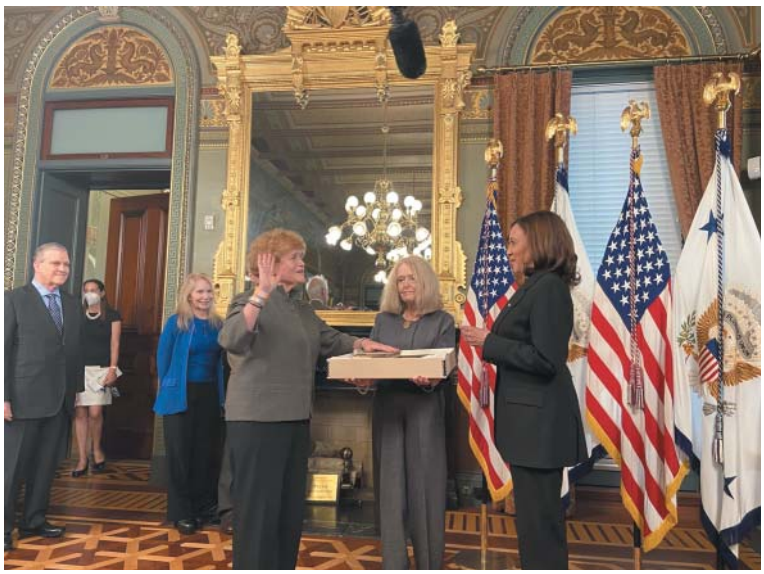

Při ceremonii k uvedení do funkce zvláštní vládní zmocněnkyně pro monitorování antisemitismu.

Vzdělávání o holokaustu

Zdůrazňuji, že popírání holokaustu a jeho zkreslování má nebezpečné – dokonce zhoubné – důsledky, a jak nyní sledujeme Putinovu zvrhlou manipulaci s fakty k ospravedlnění války na Ukrajině, netýká se jen Židů. Nikdy nebylo důležitější, aby se učilo o dějinách holokaustu a aby se z toho lidé poučili.

Poslední průzkum Claims Conference zjistil, že téměř jedna třetina všech Američanů a 4 z 10 lidí, mileniálů (*lidí, kteří dospěli na počátku 21. století a vyrostli obklopeni informačními technologiemi*), věří, že během holokaustu bylo zavražděno mnohem méně než šest milionů Židů. Zjistilo se též, že 45 procent Američanů nedokáže vyjmenovat ani jeden ze 40 tisíc koncentračních táborů a ghett, které během holokaustu existovaly v Evropě.

Hlavní úkoly pro nejbližší období ve funkci zvláštní zmocněnkyně

Využít Abrahamovy dohody – tedy dohody podepsané roku 2020 mezi Izraelem a Spojenými arabskými emiráty a mezi Izraelem a Bahrajnem –, aby se v zemích, které donedávna Izrael ani neuznávaly, posílilo vzdělávání: jednak o antisemitismu a jednak o Židech obecně. Je to příležitost bourat bariéry, přivést lidi k tomu, aby přemýšleli o věcech, které pokládali za fakta.

Vím, že vše nevyřeším, ale kdyby se podařilo, aby lidé podstatu antisemitismu pochopili, aby ho dovedli rozpoznat a uvědomili si, že to není jen židovský problém, stálo by to za to. Jestli dokážu něco změnit, pak, jak říkáme, *dajenu*, stačilo by to.

Alice Marxová

Hlavní zdroje: www.washingtonpost.com; www.state.gov; www.timesofisrael.com.

U POLÁČKŮ V RYCHNOVĚ

Odhalení prvních Kamenů zmizelých v Okresním městě

Vzhledem k účasti na obnově zdevastované synagogy v letech 1993–1995 a na tehdejších poláčkovských sympoziích jsme byli pozváni také k odhalení prvních Kamenů zmizelých v Rychnově nad Kněžnou, které se konalo před letošním vzpomínkovým dnem Jom ha-šoa ve středu 27. března odpoledne. Dopoledne byl krásný slunečný den, pak se ale na východě zatáhlo a začalo poprchávat, takže zahájení se konalo uvnitř synagogy. Nový ředitel Muzea a galerie Orlických hor Tomáš Zelenka promluvil o poslání Kamenů zmizelých přenést jména obětí šoa ze seznamů a památníků přímo na místa a k budovám, kde strávily větší část svého života a k nimž se vážou vzpomínky na ně. To je zvláště působivé na malém městě, kde se všichni znali a kde většina židovských rodin bydlela ještě stále ve staré Židovské (nyní Palackého) ulici nebo na velkém náměstí přímo v centru Rychnova. Historii zdejšího – v kraji nejstaršího – židovského osídlení ze 16. století a některé rodiny z Palackého nebo Komenského ulice a z náměstí připomněl další řečník, který také přečetl dojemnou vzpomínku z dětství bývalé kolegyně Anity Frankové na svého dědečka Eduarda Fischera a spřízněnou rodinu Deutschmannových, jak je poznala v dětství při svých návštěvách a prázdninových pobytech v Rychnově. Jiří Daníček nakonec promluvil o Karlu Poláčkovi, jehož *Okresní město* a *Bylo nás pět* k Rychnovu a jeho historii neodmyslitelně patří.

Kdysi Židovská, dnes Palackého ulice na snímku z počátku 20. století.

Ačkoli se zdálo, že kvůli počasí se odhalení Kamenů zmizelých zúčastní jen málo lidí, nakonec se jich okolo památníku obětí šoa před rychnovskou synagogou shromáždil početný zástup. Jména 56 deportovaných a zavražděných na zdejším památníku patří pouze obětem transportů ze samotného Rychnova, počet deportovaných z celého okresu počet rychnovských obětí téměř pětinásobně převyšuje. Zde jsme si připomněli jejich deportaci 14. a 17. prosince 1942 do Hradce Králové a odtud 17. prosince 1942 do Terezína a následně různými transporty především do Osvětimi, kde byli, kromě nečetných výjimek, zavražděni.

V PALACKÉHO ULICI

Několik kroků od památníku, přímo proti cestě k synagoze, bydlela na druhé straně Palackého ulice v domě č. p. 696 rodina obchodníka s bavlněnou přízí Jana Thorsche (nar. 25. 2. 1902) a jeho manželky Anny Thorschové (nar. 2. 2. 1911) s dcerou Helenou (nar. 14. 3. 1937), která nastoupila od transportu do Terezína ve svých pěti letech. Pan Thorsch byl nejen přítelem Karla Poláčka a jeho otce a jako „agent Raboch“ se stal významnou postavou *Okresního města*, kde lze o něm najít mnoho humorných příběhů. Karel Poláček jej připomíná v *Okresním městě* následovně: „Přišel do krámku agent Raboch a usadil se na pytli kávy. Obchodník ho uvítal znepokojeně a s nedůvěrou. Jakou nepříjemnou zvěst mu přinesl starý klepař, jenž šmejdí po městě a vyzvídá? Avšak agent má potěšitelnou novinu. Syn Viktor byl prý jmenován správcem zdejší elektrárny. Agent se zapřísahá, dozvěděl se to první, pan Raboch se všechno dozví jako první…“ Na pana Thorsche vzpomíná i Rudolf Pivec (syn Honzy Pivců z *Bylo nás pět*) takto: „Vzadu u kamen, abych to neslyšel, povídala maminka, že agent Thorš je sprosťák nad sprosťáky, neb vypravuje ženským bez přestání nemravnosti. Dělal jsem, jako že nic neslyším, ale slyšel jsem všechno. Tatínek se smál a pravil: ‚A to tys náramně ráda poslouchala, viď?‘ A maminka odvětila: ‚I kuš!‘“

Stolperstein Karlu Poláčkovi.

O rok později byli všichni 6. září 1943 deportováni do Osvětimi – patrně do terezínského rodinného tábora BIIb v Osvětimi, takže podle všeho zahynuli společně při jeho likvidaci v noci z 8. na 9. března 1944 a připomínají nám i toto výročí.

Hned ve vedlejším domě č. p. 812 na stejné straně Palackého ulice bydlel Max Löwy (nar. 1865), po celém Rychnově známý obchodník s uhlím a dopravce, s manželkou Boženou (nar. 1872) a dcerou Elou (nar. 1913). Také na pana Löwyho vzpomíná Rudolf Pivec: „U obchodu Balcar – textil na náměstí stál auťák, nádherná laurinka, blýskala se jako ze zlata, a my jsme nad ní čučeli jako tumpachoví. Tu vyšel od Balcarů pan Max Löwy, co má speditérství a sklad uhlím se dvěma zkříženejma kladívkama a na baráku od pradávna dřevěnou koňskou hlavu. ‚Copak, sokolíci, vejráte, haha?‘ pravil nám basovým hlasem. ‚Vejráme, pane Löwy, že je to krása krás,‘ odpověděl kurážně Livora. A pan Löwy se nadmul tou chválou, otevřel dvířka a pravil: ‚Tak si sedněte! Ale na nic nesahat!‘ A šel k radnici, protože tam stál pan Poláček a něco si za-

A. Pařík při výkladu v synagoze. Foto K. Svobodová.

pisoval… Oba obhlíželi radnici a něčemu se náramně chechtali – pak vzal Löwy pana Poláčka kolem ramen a zapadli do hotelu Puchwein…“ A dodává: „Já pana Maxe Löwyho ctil a obdivoval – jak pro jeho personu, tak i pro ten motocykl a auťák. A pro pana Poláčka se ve vzpomínkách stal v *Bylo nás pět* Bejvalem Antonínem…“

Účastníci odhalení kamenů se sešli v rychnovské synagoze. Foto Jiří Daníček.

Jako velitel hasičů Julius Wachtl se Max Löwy stal důležitou postavou pro Karla Poláčka také v *Okresním městě*: „Julius Wachtl, zasilatel a obchodník s uhlím, byl zavalitý muž, mohutný jako jeho koně. Byl nerad, když v něm někdo poznal žida. Proto pil pivo, hlomozil po hospodách, rád se pral a zpíval bas, aby byl podoben křesťanovi. V ochotnickém kroužku hrával důstojníky, bandity, přísné otce nezdárných dcer, spiklence a kališníky, kteří trpí pro víru…“ A Poláček pokračuje: „Vždycky byl uvědomělý našinec, na kterého je spolehnutí. Nikdo od Wachtla neodejde s prázdnou, ať je to obranná jednota, hasičstvo nebo Sokol, podporuje i chudou školní mládež.“ Max Löwy byl rovněž důstojník čsl. armády a zemřel 22. května 1943 ještě v Terezíně. Jeho žena Božena byla deportována 18. května 1944 do Osvětimi a zřejmě byla hned zavražděna. Manželé Löwyovi zatím své kameny nedostali, protože se nepodařilo zatím zjistit, kdy a zda vůbec byla deportována jejich dcera Ela.

U POLÁČKŮ A ŠTĚDRÝCH

Na protějším rohu Palackého ulice a náměstí stojí – ve strategické nárožní poloze – patrový dům Poláčkových se známým koloniálem, přístupným kdysi z náměstí, který byl zčásti přestavěn a dnes v něm sídlí Česká obchodní banka. Starý pan Jindřich Poláček (1855–1931), z *Okresního města* známý jako Gustav Štědrý, pocházel z nedalekých Doudleb a zemřel v Rychnově 8. září 1931. Na rychnovském hřbitově mu synové postavili velký náhrobek z červené žuly, kde dodnes zůstalo jen jeho jméno. Z prvního manželství s Žofií Kohnovou z Roudnice (1859–1899) měl pět synů – nejstarší byl Arnošt zvaný Floncíř (1886–Treblinka), druhý byl hezoun Kamil (1888–1916), který zemřel v první válce. Karlovi byl nejbližší Ludvík (1890), který v románu dostal jméno Viktor a zahynul rovněž na konci první světové války. Pak následoval Karel přezdívaný Ašant (1892–1945 Dora), poslední byl Zděnek (1896–1942 Riga).

Po brzké smrti své první ženy se Poláček otec znovu oženil s Emilií Posilesovou z Třeště (1872–1942 České Budějovice), s níž měl dceru Bertu (1901–1943 Osvětim) a syna Milana (1907–1943 Osvětim). Poláčkova malá sestra Berta – přezdívaná Ambrécie – se jako dítě také často objevuje v *Okresním městě* jako pomocnice v rodinném koloniálu. Teprve po otcově smrti se provdala za Kamila Šťastného (1894–1943 Osvětim) z Kolína a společně pak vedli koloniál na rychnovském náměstí. Milan byl nejmladší dítě v rodině, vyrůstal za války, a údajně byl proto slabý. Podle svědectví Poláčkovy dcery Jiřiny to byl však velmi bystrý a energický hoch, kterého měl Karel velmi rád. V životě se také dobře uplatnil – vyučil se v Mostě v obchodě s látkami, pak pracoval jako obchodní cestující, a dotáhl to až na ředitele obchodního domu TeTa v Budějovicích. Nakonec pracoval jako zedník v Železném Brodě, kde se s ním Poláček ještě v roce 1939 častěji setkával. Babička Emilie spáchala před transportem z Českých Budějovic sebevraždu, Milan, Kamil a Berta Šťastní byli deportováni do Terezína z Rychnova a po roce zavražděni v Osvětimi. Proto také pouze oni dostali z rodiny Poláčkovy své Kameny zmizelých (Karlovi bratři Arnošt ani Zděnek v té době již v Rychnově nežili).

KAREL POLÁČEK

Ačkoli je to proti pravidlům, před rodinným koloniálem v Palackého ulici dostal svůj Kámen zmizelých také Karel Poláček jako „rodák nejrodákovatější“, který rodnému městu svým dílem postavil pomník nejtrvalejší, a nelze jeho jméno nezmínit. Narodil se v Rychnově 22. března 1892, a letos jsme si tedy připomněli jeho 130 výročí. V kvintě v roce 1907 na rychnovském gymnáziu propadl a byl poslán do Prahy na gymnázium v Truhlářské ulici, kde roku 1912 omaturoval a začal studovat práva. Již v roce 1914 byl však odveden a celé čtyři roky strávil ve válce, třikrát na ruské frontě, jednou v Tyrolích a pak v Srbsku, kde padl do zajetí. V dubnu 1919 ukončil studium práv státní zkouškou a 3. srpna 1920 se oženil s Adelou Herrmannovou (1895–1943 Osvětim). Sňatek byl prý domluvený, ale příliš se nevyvedl. Když Karel Poláček později poznal JUDr. Doru Vaňákovou, roz. Weiszovou (1907 Tokaj–1944 Osvětim), s níž si naopak rozuměl dobře, usiloval v roce 1939 o rozvod. Pouze díky Doře se podařilo Poláčkově dceři Jiřině na poslední chvíli odjet do Anglie. Její matka Adéla se potom odstěhovala do Rychnova, odkud byla také přes Hradec deportována do Terezína a posléze do Osvětimi, kde byla

Pietní akt u památníku rychnovských obětí holokaustu. Foto JD.

zavražděna. Její kámen bude osazen společně s Ledererovými. Poláček sám byl deportován 19. října 1944 z Terezína do Osvětimi, odkud se dostal do Hinderburgu (Zabrze), pak pochodem smrti 19. ledna 1945 do tábora Gleiwitz II, odkud zbývající vězni jeli 25. ledna 1945 vlakem do Dory u Buchenwaldu, kde se jeho stopa definitivně ztrácí.

FISCHEROVI V KOMENSKÉHO ULICI

Z Palackého ulice jsme se vydali kolem známého hotelu Puchwein k patrovému domu s obchodem suknem a látkami Josefa a Eduarda Fischera (1864–24. 5. 1943 Terezín) na roku náměstí a Komenského ulice č. p. 39/40, na jehož štítě je dodnes patrná reklama s částí nápisu „SUKNA FISCHER“. Na svého dědečka Eduarda Fischera vzpomíná bývalá kolegyně Anita Franková takto: „Ze svých prarodičů jsem měla možnost poznat jen rychnovského dědečka Eduarda Fischera, s kterým jsme se měli moc rádi. S rodiči jsme za ním z Litomyšle do Rychnova často jezdili, a když jsem už byla starší, trávila jsem u něj školní prázdniny.

Dědeček Eduard Fischer se vyhnul deportaci tím, že spáchal sebevraždu. Zahynul i jeho syn Franta a vnuci Josef s Antonínem, synové dědečkovy dcery Irmy. Teta Irma se s jejich smrtí nikdy nesmířila a až do konce svého života za ně nosila smutek. Pak bylo z obou stran rodiny plno bratranců a sestřenic rodičů a jejich rodiny. Pamatuji se jen na některé z nich, z některých znám jen vlastní jména, nebo dokonce jen podobu. Tak tu byla např. tatínkova sestřenice Elsina, která po určitou dobu žila v rodině dědečka Eduarda. Byla provdaná Ginzová a měli dceru Doly, stejně starou jako já, často jsme se navštěvovali. Ginzovi koncem roku 1938 nebo počátkem roku 1939 emigrovali do Austrálie a do Čech se už nevrátili. Jak mi maminka později vyprávěla, Ginzovi nás moc přemlouvali, abychom odjeli s nimi. Ale můj tatínek byl velký vlastenec, a tak Ginzovi odjeli bez nás. Všichni, právě tak jako Theodor Deutschmann a manželé Leopold a Růžena Fischerovi, byli deportováni a zahynuli v Osvětimi.“

Bratrům Fischerovým, jejich rodinám a příbuzným však zatím žádné Kameny zmizelých položeny nebyly, nepochybně se jich ale dočkají při některém dalším výročním dnu Jom ha-šoa.

Pohled do interiéru synagogy v Rychnově nad Kněžnou. Foto JD.

PROMENÁDA V PANSKÉ ULICI

Z Komenského ulice jsme přešli přes velké náměstí do protějšího rohu s ústím hlavní Panské ulice (v *Okresním městě* třída Dr. Aloise Fábery). V dolní části Panské ulice jsme minuli na levé straně lékárnu U Bílého lva s monumentálním klasicistním průčelím z dvacátých let, kde se scházela intelektuální společnost Rychnova včetně Karla Poláčka, agenta Rabocha či speditéra Wachtla, kastelána Vepřeka nebo správce Peciána s jeho občasnými antisemitskými výbuchy. Atmosféru popisuje sám Poláček takto: „Lékárna U Milosrdného bratra má černý, přísný portál, bohatě vyřezávaný v podoby antických bohů. Uvnitř lékárny vládne pološero, v němž se nejasně blyští porculánové tyglíky s latinskými nápisy… V zamlklém tichu vznáší se opojná, pronikavá vůně… Zde se každý den scházelo několik měšťanů a lékárník, zdvořilý muž s hnědou parukou, jim naléval rosolku do čtverhranných sklínek.“ O několik domů nad lékárnou po levé straně míjíme secesní průčelí Národního domu s průjezdem a kdysi ochotnickým Pelclovým divadlem v zadním traktu, i s jeho pověstnou figurální oponou, kterou v *Okresním městě* Poláček podrobně popisuje. Rozlehlé Nové náměstí pod zámkem bylo po revoluci přejmenováno na Poláčkovo a byl sem rovněž přemístěn jeho pomník, postavený původně před poláčkovským koloniálem na náměstí.

Kameny před domem, ve kterém se Karel Poláček narodil. Foto JD.

RODINA DEUTSCHMANNŮ

Podél fronty domů na západní straně Poláčkova náměstí proti rychnovskému zámku bylo před domy č. p. 86/87 odhaleno posledních osm Kamenů zmizelých pro početnou rodinu Deutschmannových. Praotcem rodu byl Mořic Deutschmann (zemřel 1909), který v Rychnově založil továrnu na kapesníky a bílé zboží, byl též přednostou pohřebního bratrstva Chevra kadiša a plných 18 let starostou rychnovské židovské obce. Jeho syn Theodor Deutschmann (17. 4. 1865–7. 1. 1943 Terezín) byl od roku 1912 starostou židovské obce až do konce třicátých let. V nadační knize rychnovské obce čteme, že Theodor se svojí manželkou Hermínou v září 1909 založil na památku otce Mořice nadaci s kapitálem 500 korun s tím, že úroky budou každoročně ve výroční den jeho úmrtí rozděleny místním chudým a v synagoze za něj pronesen kadiš a jeho jméno uvedeno při haskarat nešamot.

Všem osmi zahynulým členům rodiny Deutschmannových byly nyní položeny Kameny zmizelých na trvalou připomínku jejich osudů. Nejmladší z nich zahynuli ve věku šesti a osmi let.

Tak proběhla připomínka rychnovských obětí holokaustu v rámci pietní akce odhalení prvních Kamenů zmizelých položených ve městě Rychnově nad Kněžnou. Zatím jich bylo položeno celkem patnáct pro rodiny Poláčkových a Šťastných, rodiny Thorschů a osm členů rodiny Deutschmannových. Muzeum a galerie Orlických hor ale hodlá podle svých finančních možností v kladení Kamenů zmizelých pokračovat a jejich prostřednictvím trvale připomínat ty, kteří tu žili a byli zavražděni v katastrofě holokaustu.

Arno Pařík

LET DO NEBE aneb FATA MORGANA

Nové představení Arnošta Goldflama ve Studiu Ypsilon

„V této bláznivé době při mně stůj, zpívá se v jedné písni. A když je to tak, pak taky občas děláme bláznivé věci. A tak jsem se rozhodl připravit scénář z mých oblíbených autorů K. Poláčka, I. Wernische, D. Charmse a též z jedné mé aktovky. Jsou to věci vesměs žertovné, hravé, trochu bizarní, s lehkým podtónem smutku. Také tam bude malá opera, několik písní i hudební podkresy. Živá hudba i zpěv, herecké exhibice. Doufám, že to bude herce a herečky bavit a potažmo hlavně diváky," řekl před premiérou inscenace *Let do nebe aneb Fata morgana* v pražském divadle Studio Ypsilon její autor a režisér Arnošt Goldflam, představení, které by se možná dalo přirovnat k otáčejícímu se kaleidoskopu vzpomínek na autory a inscenace, kterým autor jako dramatik a režisér zůstává věrný.

Do jaké míry zůstávají jeho vzpomínky věrné jemu? Kaleidoskop se otáčí

Daniil Charms,

a jeho stěny rozkládají jednotlivé autory a jejich dramatizace do pásma, kde se nakonec jedno přibližuje druhému a možná by se ani nepoznalo, kdyby něco z jedné části přepadlo do druhé stejně jako herci, plynule přecházející z jedné role do druhé. Čím déle představení trvá, tím silnější mohou mít vnímaví diváci dojem, že scéna a děje na ní probíhající se vzdalují podobným způsobem, jako když se na věci nepříliš vzdálené díváme obráceným dalekohledem a on nám pak ukazuje to blízké v útěšné vzdálenosti, ve které už nic není tak nebezpečné, jak se zdálo. Z dálky zní zpěvy, v dálce se odehrávají tance, otvírají se dveře skříně oddělující tento a onen svět a sklenice se plní šampaňským.

Celé pásmo je (mimo jiné) také o konfrontaci toho, co nestárne a uplatňuje tak nárok na nesmrtelnost s časem, na jehož konci se někde nachází stáří. Divadlo se odedávna snaží definitivní

Karel Poláček

řešení této konfrontace odložit tak, že v hledišti se postupně střídají generace, zatímco na scéně se mění kostýmy, líčidla a rekvizity. S jakým úspěchem, o tom panují různé názory. Ale jedno je alespoň prozatím jisté: zatímco herci, režiséři, a dokonce i autoři se v tom obráceném dalekohledu vzdalují, až jednou zmizí docela, divadlo zůstává.

a Ivan Wernisch v úpravách a pojetí Arnošta Goldflama. Foto Studio Ypsilon.

S lehkým podtónem smutku, který z tohoto poznání vyplývá, nám Arnošt Goldflam předkládá, co a koho má na divadle i v knihách rád. Herci Ypsilonky mu vycházejí vstříc, stejně jako autorka scény a kostýmů, fata morgana vrací obrazy z dálky, do které je posunul obrácený dalekohled, a tak se letu do nebe může s úspěchem účastnit i agnostik, a dokonce snad i nějaký ateista. Jen musí oba věřit, že to s nimi divadlo myslí dobře. **(jd)**

Režie: Arnošt Goldflam, výprava: Petra Goldflamová Štětinová, hudba: Dominik Renč. Hrají: Pavel Nový, Oldřich Navrátil, Petr Vršek, Jiřina Vacková, Paulína Labudová, Barbora Skočdopolová, Jan Bradáč, Veronika Soumarová, Kryštof Mende, Dominik Renč. Délka představení: 2 hodiny. Divadlo Studio Ypsilon, Spálená 16, 11000 Praha 1.

NAPĚTÍ A SAMOTA

O výstavě Georga Eislera ve vídeňské galerii Belvedere

Vídeňská galerie Belvedere, známá hlavně rozsáhlou sbírkou obrazů Gustava Klimta, připravila pro letošní sezonu výstavu děl jiného Vídeňana – Georga Eislera. Eislerovy expresionistické obrazy jsou ovlivněny dalším umělcem spjatým s tímto městem (a také Prahou) – Oskarem Kokoschkou, k jehož profesorům na vídeňské uměleckoprůmyslové škole patřil i Klimt.

Georg Eisler se narodil roku 1928 do umělecké rodiny: otec Hanns byl Schoenbergův žák a známý skladatel; matka Charlotte, tarnopolská rodačka, za svobodna Demantová, byla neméně známá zpěvačka a učitelka zpěvu. Když bylo synovi sedm, rodiče, oba skalní komunisté, se rozvedli. H. Eisler psal hudbu pro dramata Bertolta Brechta, s nímž ho pojilo hluboké přátelství, a před nacisty utekl i s bývalou ženou a synem do Moskvy. Zatímco Charlotte s Georgem se před komunistickými čistkami a poté nacismem zachránila včasným odjezdem do Prahy a pak do Londýna, Hanns nějaký čas cestoval po Evropě a nakonec získal vízum do Spojených států. Proslavil se hudbou k filmům, z nichž dva (*I katové umírají!*, 1943, v režii Fritze Langa na motivy knihy B. Brechta, a *Nic než osamělé srdce*, 1944) získaly Oscara. Pro své komunistické smýšlení byl však vyšetřován výborem pro neamerickou činnost a přes podporu známých kolegů (mj. L. Bernsteina či I. Stravinského) byl v březnu 1948 z USA vyhoštěn. Žil v Praze, poté ve Vídni, a nakonec se usadil ve východním Německu, kde jako režimní autor působil až do své smrti roku 1962.

Autoportrét, 1989, Sammlung Konrad Vienna. Foto Pixelstrom © Bildrecht, 2022.

G. Eisler: *Metro III*, 1968 © Belvedere, Vienna. Foto Dominik Buda.

KOKOSCHKŮV ŽÁK

Jeho syn Georg vystudoval v anglickém Manchesteru střední školu, poté tamní akademii výtvarných umění, první samostatnou výstavu měl již během studií. V Londýně se seznámil s Oskarem Kokoschkou, který mu dával soukromé hodiny. Roku 1946 se osmnáctiletý mladík vrátil s matkou do válkou zdevastované Vídně, s anglickým prostředím ale neztratil kontakt. Roku 1970 mu Otto Klemperer, šéfdirigent Londýnské filharmonie, zadal výpravu a kostýmy pro produkci Mozartovy *Kouzelné flétny* v Královské opeře v Covent Garden. Od šedesátých let Eisler pravidelně vystavoval v Rakousku, ve Velké Británii, ve Francii, Německu a dalších zemích, zabýval se také knižní ilustrací, vyučoval, stal se uznávaným umělcem a za svou práci získal Rakouskou státní cenu a Cenu města Vídně. V rodném městě také zemřel, roku 1998 na rakovinu. Roku 2001 se ve Vídni konaly dvě velké retrospektivní výstavy a dodnes se každoročně mladým nadějným umělcům uděluje cena, jež je po Eislerovi pojmenována.

ZVIDITELNIT PROSTOR

„Zviditelnit prostor ležící mezi lidmi, prostor vzájemný, emocionální a psychologický," zapsal si Eisler roku 1963 do deníku. Byl krajinářem (hlavně industriální oblasti severu Anglie), malířem aktů, řady portrétů a pouličních výjevů. Těm je věnovaná současná výstava. Eisler ve svých olejomalbách zobrazoval pouliční scény, zdánlivě poklidné či vyloženě dramatické (jako demonstrace v Belfastu), prostředí hromadné dopravy, kaváren, tanečních sálů a jazzových koncertů. Nezapřel při tom vliv svého londýnského učitele. Expresivitu a výbušnou nervnost, s níž Kokoschka portrétoval velkoměsta, vkládal Eisler do zachycení atmosféry života městských obyvatel.

G. Eisler: *Velké schody*, 1968 © Belvedere, Vienna. Foto Dominik Buda.

Prudkými tahy štětce, s důmyslným tónováním a propracovanou kompozicí – podobnou pyramidě či naopak horizontální vrstevnaté lavině – maloval shluky lidí v tramvajích a metru, při chůzi, při tanci. Maloval postávající prostitutky či běžence, jak trpělivě a současně nervózně dlouhé hodiny posedávají v registrační kanceláři imigračního úřadu. Zobrazoval lidi, jak se v protisměrných vlnách míjejí na ulici, stejně jako se míjejí jedoucí auta: v rychlosti, bez vzájemného pohledu. Maloval jedince jako součást davu. Základním pocitem, jenž z jeho městských výjevů vyvěrá, je napětí a samota. A to dokonce tam, kde zobrazuje lidi v prostředí, které je obecně považováno za přátelské, jako kavárna. Eislerova kavárna není místem konverzace a setkávání, ale prostorem, kde lidé sedí osamoceně a izolovaně.

G. Eisler: *V Montaně*, 1995. © Belvedere, Vienna. Foto Dominik Buda.

Snad jediné uvolněné postavy, které lze na výstavě vidět, jsou jazzoví muzikanti hrající ve stejném rytmu a v souladu se svými spoluhráči. Eisler byl velký jazzový fanoušek, rád navštěvoval hudební kluby v Londýně, ve Vídni, v Paříži a New Yorku. Jazzmany fotografoval, skicoval a poté podle předloh maloval. Fascinovalo ho, jak muzikanti při hře jako by splývali se svými instrumenty. Do deníku si zapsal: „Někdy se zdá, že nástroj hraje na člověka."

Na současné, zajímavě uspořádané a na rozdíl od ostatních částí galerie Horní Belvedere ne tolik turisty zaplněné výstavě, jsou k vidění i Eislerovy kresby – narychlo a bravurně tvořené náčrty figur – a jako zajímavost karty, jež ilustroval.

Výstava, kterou připravila Kerstin Jesse, bude k vidění do 25. září 2022.

DALÍ – FREUD

Výstava v Dolním Belvederu nazvaná *Dalí – Freud. Posedlost* již na sklonku května skončila. A tak jen krátce zmiňme, že se jednalo o důmyslně instalovanou expozici věnovanou vlivu, jejž měl slavný psychoanalytik (aniž by o to nějak stál) na díla surrealistů. Jednotlivé obrazy a objekty (celkem přes sto děl) na ní byly podrobeny detailnímu a vyargumentovanému psychoanalytickému výkladu. V jejím závěru se návštěvníci dozvěděli o jediném osobním setkání mezi Freudem a katalánským malířem, ke kterému došlo 19. července 1938 ve Freudově domě v Londýně, kam lékař krátce předtím emigroval z nacisty ovládané Vídně. Schůzku zorganizoval další vyhnanec z Rakouska, spisovatel Stefan Zweig. Dalí přinesl 81letému a tehdy již na smrt nemocnému Freudovi ukázat svůj obraz, který vytvořil na motivy řeckého mýtu a nazval ho *Narcisova proměna*. Citujme z dopisu, který zaujatý a zřejmě i pobavený hostitel napsal den po návštěvě:

20. července 1938

Milý doktore (Zweigu),
musím Vám vřele poděkovat za doporučení, které mi přineslo včerejší návštěvníky. Až doposud jsem měl sklon hledět na surrealisty, kteří si mě očividně vyvolili za svého svatého patrona, jako na absolutní šílence (něco na způsob 95procentního alkoholu). Ale ten mladý Španěl se svýma upřímnýma fanatickýma očima a svým nepopiratelným technickým mistrovstvím mě přinutil, abych svůj názor přehodnotil. Bylo by vlastně nesmírně zajímavé analyticky prozkoumat, jak takový obraz vzniká. Z kritického pohledu lze ale stále tvrdit, že dokud kvantitavní podíl nevědomé látky a předvědomé zpracování přesahuje určité hranice, umělecký nápad se rozkladu vzpírá. V každém případě se jedná o závažné psychologické problémy.

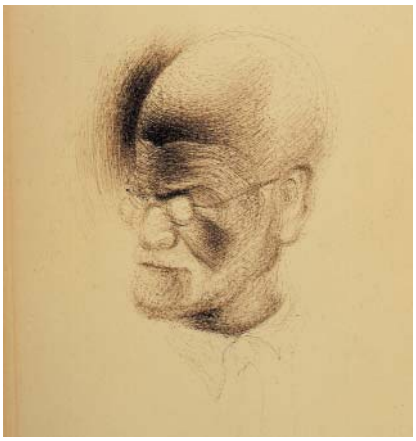

Freud Museum London. © Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí / Bildrecht, Vienna 2022.

G. Eisler: *Café Sperl*, 1975, soukromý majetek. © Belvedere Vienna. Foto Johannes Stoll.

Dalí při návštěvě načrtl několik Freudových portrétů a podle nich pak definitivní verzi. Zweig ale nechtěl, aby tento portrét psychoanalytik spatřil, neboť na něm jeho tvář už vypadala jako pouhá lebka.

Alice Marxová

CENTRUM ŽIDOVSKÉHO SPIKNUTÍ

Starý židovský hřbitov a život jednoho mýtu

Praha je centrem židovského světového spiknutí, tvrdí v jednom z dílů *Otázek a odpovědí Viktora Valerjeviče Pjakina* tento hlasitý propagandista zahraniční politiky Vladimira Putina. Podle Pjakina o pražském spiknutí mají svědčit romány Franze Kafky a Gustava Meyrinka. Jak, svým divákům neprozradil. Pořad zhlédlo jen na platformě YouTube od té doby takřka čtvrt milionu lidí včetně Pjakinových fanoušků z České republiky. S ruskou invazí na Ukrajinu a zákazy nových videí na webech, jako je YouTube, se sice zmenšil prostor pro šíření podobných mýtů, i nadále si ale hledají své cesty k lidem, které láká směsice romantiky, pocitu výlučnosti a zasvěcení do tajemství. Pjakinova videa se přesunula na menší stránky a do méně kontrolovaných digitálních archivů. Jak je možné, že jsou tyto mýty neustále živé a přitahují i dnes takovou pozornost? Proč právě Praha poutá jako magnet nejnestydatější z konspiračních teorií? Proč zrovna toto město, které se navíc oproti Amsterdamu, Vídni, Budapešti či Varšavě nevyznačovalo od poloviny 19. století nijak zvláště početnou židovskou menšinou (na počátku 20. století zde žilo jen 4,7 procenta židovského obyvatelstva)?

Tyto a mnohé podobné případy ukazují, jak houževnaté jsou mýty utvářející „image“ velkých metropolí a jak velkou roli v tom stále může hrát (jakkoli nepochopená) krásná literatura. Jsme zvyklí vnímat prostor skrze příběhy, a naopak velké příběhy si často spojujeme s konkrétními prostory. Henri Lefebvre píše o pronikání žitého, imaginovaného a konstruovaného prostoru a Daniela Hodrová o „městu Textu“, jež sestává z nekonečného množství znaků i literárních textů. Angelo Maria Ripellino kdysi opěvoval mýtus „magické Prahy“ ve svých nostalgických literárních kolážích. Případ Pjakinovy propagandy nás však upamatovává, že mýtus „magické Prahy“ může mít i málo idylické podoby.

OD TURISTICKÉHO CÍLE K LITERÁRNÍMU TOPOSU

Již od konce 18. století začali Starý židovský hřbitov v Praze vyhledávat zahraniční turisté jako vděčný cíl. V témže roce, kdy se na hřbitově přestalo z nařízení Josefa II. pohřbívat (1787), popsal toto místo v Praze usazený saský spisovatel historických románů Johann Friedrich Ernst Albrecht ve svém průvodci Prahou a od této doby nechyběla zmínka o něm v takřka žádném turistickém průvodci. V roce 1815 navštívil židovské město a hřbitov německý historik, publicista a pozdější politik Friedrich von Raumer, který vylíčil své dojmy z místa v cestopise *Podzimní cesta do Benátek* (*Herbstreise nach Venedig*). Raumer tu popsal hřbitov jako hrůzostrašné místo a vykreslil místní Židy, kteří se uvolili jej provést po hřbitově, ve světle tradičních dobových stereotypů (zápach cibule a hašteřivá užvaněnost). Zatímco Raumerovo vylíčení návštěvy hřbitova vyvolalo v roce 1817 u recenzenta cestopisu v *Leipziger Allgemeine Zeitung* dosud podivení nad neotřelostí tohoto místa, v následujících desetiletích se návštěva Starého židovského hřbitova stala již obvyklým cílem cestovatelů. V roce 1822 navštívila například hřbitov vídeňská spisovatelka Caroline Pichlerová v doprovodu Josefa Dobrovského, který se zde při tom pohádal s průvodcem o stáří jednoho z náhrobků. V roce 1842 vylíčil podrobně atmosféru Starého židovského hřbitova v cestopise *Sto dní na cestách po rakouských státech* (*Hundert Tage auf Reisen in den österreichischen Staaten*) severoněmecký cestovatel Johann Georg Kohl. Jeho cestopisné črty se staly významné tím, že jejich anglické překlady ovlivnily obraz Prahy i v Americe a Británii. Místo lákalo také malíře. Hřbitov malovali a jeho obrazy vystavovali v zahraničí Matthias Wehli a Jaroslav Čermák. Grafiky hřbitova se objevovaly ve sbírkách pamětihodností, jako byla *Německo. Galerie pitoreskních pohledů* (*Deutschland. Galerie pittoresker Ansichten*) z roku 1859.

Fr. Chalupa: Prospekt Starého židovského hřbitova, 1885. Sbírka ŽMP.

Je proto pochopitelné, že z cestovatelské a memoárové literatury a výtvarného umění přešel motiv starého pražského židovského hřbitova také do beletrie. Philipp Galen (vlastním jménem Ernst Philipp Karl Lange) umístil ústřední melodramatickou scénu svého románu *Emery Glandon* z roku 1859, v níž hlavní hrdina Werner von Haldrungen vyznává lásku Rachel Shawai, právě mezi náhrobky starého pražského židovského hřbitova. Syn německého barona Werner přitom na náhrobcích Racheliných předků nesliboval židovské dívce pouze lásku a sňatek, ale i nápravu staletí útisku a utrpení, které napáchali křesťané na židech: „Ó, daruj mi to blaho, splatit a smazat tolikero krutých činů,“ říká zde baron Werner, „které křesťané napáchali na židech tím, že tě, někdejší židovku, přimknu ke svému srdci, do svého srdce nechám vejít a zde budu tě chránit a pečovat o tebe, jako se ochraňuje a opečovává to, co je nám nejdražší.“

Neméně sladkobolný děj umístil na pražský hřbitov o tři roky později další německý nežidovský autor Wilhelm Raabe v novele *Černý bez* (*Holunderblüte*). Také v ní hlavní hrdina, německý lékař, vzpomíná na židovskou dívku, s níž se scházel na pražském hřbitově mezi náhrobky, a řeší přitom jak téma osobní viny, protože dívku opustil, tak viny dějinné, totiž křesťanů vůči utlačovaným židům. V obou případech kulisy hřbitova úctyhodného stáří upomínají na tento historický přesah individuálního milostného vztahu. Jednotlivé motivy, jako marné hledání vstupu na hřbitov a omamnou vůni bezových keřů, ale nacházíme již ve starších publicistických textech.

VRSTVENÍ TEXTŮ

Byla to snad potměšilá potřeba Herrmanna Goedsche převrstvit tento proud národnostně smířlivých příběhů příběhem, který by šel ostře proti nim, co jej přimělo umístit v románu *Biarritz* centrum světového židovského spiknutí na pražský židovský hřbitov. Goedsche si vysnil scénu, při níž si mělo dvanáct vůdců židovského kmene sdělovat při půlnočním dostaveníčku informace o tom, jak získat kontrolu nad světem a zneužít křesťany. Ten, kdo četl román Umberta Eca *Pražský hřbitov*, ví, co poté následovalo. Goedschův román stvořil mýtus židovského spiknutí, a položil dokonce textový zá-

klad pro podvrh *Protokoly sionských mudrců*, který vyšel poprvé v Rusku v roce 1903. Samo schéma nočního dostaveníčka vůdců spiknutí, při němž se informují o plnění svých misí a zásazích do světového dění, přitom nebyl nijak nový. Vyskytoval se již v mnoha starších konspiračních románech. Některé z nich jako *Zříceniny Palmýry* (*Die Ruinen von Palmira*) či *Lví rytíři* (*Die Löwenritter*) vznikaly již na konci 18. století také v Praze. Na rozdíl od pozdějších konspiračních románů však v těchto starších románech vystupovaly jako spiklenci spíše postavy podobné zednářům či templářům. Stejně tak kolovaly po Praze a jinde již od 17. století zkazky o jezuitském plánu na světovládu shrnuté v podvrženém dokumentu *Monita secreta*, na nějž měl při procházení řádové knihovny v Olomouci narazit jako novic i pozdější čáslavský úředník Johann Ferdinand Opitz. Tím, že Goedsche využil vyzkoušeného narativního schématu „tajného setkání hlav spiknutí" a spojil jej s kulisou židovského hřbitova v Praze, dobře známou z cestopisů, románů, povídek a grafik, vytvořil působivý amalgám těchto pramenů.

Z Ecova románu se již nedozvíme, že krátce po německém spisovateli převzal ústřední scénu jeho díla také česky a německy píšící pražský autor Eduard Rüffer, aby ji zapracoval do svého česky vydaného románu *Spiknutí židů v Praze* z roku 1874. Rüffer, který působil jako novinář v *Národních listech* a jiných pražských periodikách, zasadil scénu z románu *Biarritz* do ještě drastičtějšího příběhu, v němž vylíčil třeba i vraždění a sexuální zneužívání křesťanských dětí Židy. Že literatura tohoto druhu nikoho v Čechách nešokovala, a dokonce ji doporučovaly anonce v předních pražských českých novinách, je dnes těžko pochopitelné. Oproti Goedschovi přinesl Rüffer jednu inovaci, když vybral za jednu z vůdčích hlav židovského spiknutí postavu krásné, ovšem bezcitné Židovky, jejíž příspěvek pro světové spiknutí spočívá v tom, že svádí a vraždí významné politiky. Rüffer tím působivě přetavil postavy krásných Židovek ze sladkobolných příběhů padesátých a šedesátých let do postavy „krásné agentky".

Pražský hřbitov stejně jako celý mýtus „magické Prahy" tím balancováním mezi idylickými a sladkobolnými příběhy na jedné straně a konspiračními a démonickými příběhy na straně druhé získal dramatické napětí. Tuto ambivalenci nejlépe vyjadřovala právě nevypočítavá sexualita ženských židovských postav, jejichž zobrazení navazovalo také na dobové rasové stereotypy. Zvláště texty pražského německy píšícího autora Paula Leppina jsou prodchnuty asociacemi mezi prostorem pražského ghetta a židovského hřbitova a zakázanou sexualitou. Asanace Josefova v letech 1893–1914, jak známo, nejen že nepřemazala tyto navrstvené významy místa, ale naopak jeho odtržením od reálného základu podpořila s ním svázanou fantaskní obraznost. To ukazuje i Meyrinkův *Golem*, kde překrývání reálného prostoru a prostoru představovaného a nepřístupného tvoří základní estetický princip románu.

Matyáš Wehli: *Starý židovský hřbitov s Pinkasovou synagogou*, 1865. Sbírka ŽMP.

U česky píšících autorů se s touto zálibou v mýtu „magické Prahy" a ambivalentními významy židovského hřbitova setkáváme méně často, ačkoli ani jim démonické obrazy města (Mrštíkova *Santa Lucia*, Svátkovy *Tajnosti pražské*) nebyly úplně cizí. Podle Jindřicha Tomana zájem o hřbitov mezi českými autory nevyrůstal jako v případě německy píšících spisovatelů z romantické tradice, ale teprve ze snahy začlenit židovskou kulturu a Židy do pokročilého národního hnutí na konci 19. století. Sem spadají, jak Toman upozornil, i pokusy Aloise Jiráska a Josefa Svátka zařadit pověsti týkající se hřbitova do pásma českých pověstí. I odlišné básnické obrazy židovského hřbitova, jako je Vrchlického *Na starém hřbitově židovském*, postrádaly ovšem onu sexualizovanou ambivalenci démonického místa, tuto kombinaci strachu a pocitu viny. Přesto i v české literatuře nalezneme díla, která této erotizující ambivalenci místa podlehla, jako například báseň *Židovský hřbitov* Vítězslava Nezvala. Hrdina zde vstupem do židovského města ztrácí půdu pod nohama a na domovním letopočtu se objevují znamení, která propojují jeho život se zmizením jistého alchymisty. Příznačně zde život židovského města ztělesňují poté již pouze dívky-prostitutky a židovská dívka, na níž si hrdina vybíjí své sexuální a následně vražedné fantazie, když ji zabíjí přímo na hřbitově. Paranoia se tu opět mísí s vizemi touhy a násilí.

Dnes se tato dvojznačnost mýtu „magické Prahy" může zdát zapomenuta. Mýtu „magické Prahy" a židovského hřbitova dominuje opět spíše melancholický a nostalgický tón, který se rozmělňuje v turistických apropriacích místa. Jak ukazují Pjakinovy propagandistické pořady, v kulturních mýtech však nikdy žádná významová rovina úplně nemizí. Zůstává skryta v rezervoáru kolektivní imaginace, aby mohla být kdykoli opět oživena. Recyklace osvícenských konspiračních románů po polovině 19. století zase ilustruje, že opakování kdysi dobře známého a zasutého nijak neoslabuje sílu mýtu. Pjakinovy propagandistické pořady a pozornost, jaká se jim dostává i na českém internetu, dokládají, že tyto dnes vytěsněné roviny mýtu „magické Prahy" začínají opět ožívat. Čelit jim můžeme jen tak, že ukážeme jejich vykonstruovanost a libidózní charakter, z něhož se živí.

Václav Smyčka

V. Smyčka je český historik a germanista. Text je autorem mírně upravenou podobou článku, jenž původně vyšel v časopise Dějiny a současnost*, č. 8/2021, jako součást tematického bloku Vícejazyčná literární krajina (www.dejinyasoucasnost. cz).*

ŽIVOT PO KAFKOVI

Jako lovit třísky z potopené lodi…

Nová kniha Magdalény Platzové Život po Kafkovi *se věnuje osudu Kafkovy snoubenky Felice Bauerové, již čtenáři znají jen jako adresátku šesti stovek spisovatelových dopisů, rozebírajících až na dřeň peripetie jejich vztahu. „Mé zjištění bylo správné a za správné bylo uznáno: každý má rád toho druhého takového, jaký je. Ale nevěří, že by s takovým, jaký je, mohl žít," shrnul jej Franz Kafka v deníku. O jejím osudu mimo kafkovský horizont se mnoho neví.*

Felice Bauerová se provdala, měla syna Heinze a dceru Ursulu a včas se zachránila před holokaustem emigrací do Spojených států. M. Platzová začala pátrat po jejích stopách v Americe v roce 2010, kdy dosud žil Heinz. Ze setkání s ním a jeho rodinou vznikl román, který nakonec není jen o Felici, ale i o dalších lidech, kteří byli Kafkovi nějakým způsobem blízcí a jejichž osudy jsou spjaty s předválečnou Evropou a jejími troskami: Gretě Blochové, Ernstu Weissovi, Maxi Brodovi a nakladateli Salomonu Schockenovi. Ten v knize říká: „Kdybychom jen tehdy věděli, co nám osud chystá, a jak je vzácné to, co prožíváme, více bychom si toho vážili. Nezbývá nám než lovit třísky z potopené lodi." Právě Schockenovi je věnována následující ukázka z knihy, kapitola nazvaná 1959, Pontresina, Švýcarsko.

***

Salman Schocken, před válkou majitel jednoho z největších řetězců obchodních domů v Německu, později nakladatel a sběratel vzácných tisků a rukopisů, přezdívaný svými spolupracovníky též „Bismarck", vystoupil ráno 5. srpna roku 1959 z letadla na mezinárodním letišti v Curychu poměrně svěží. Po večeři, kterou servírovali na palubě, si vzal prášek a usnul na dobrých šest hodin. Déle by nespal ani doma v posteli, dcera si dělala zbytečné starosti.

Nejraději cestoval sám a to se stářím nezměnilo, spíš naopak. Poslední roky měl ještě méně trpělivosti na různá zdržování a nároky druhých. Nestál o to, aby jej někdo do hor doprovázel, už vůbec ne jedno z jeho dětí nebo vnoučat. V kufru si veze pár oblíbených knih, sešit a pero a těší se, velice se těší.

Řidič taxíku mu odnesl kufry do auta a odvezl jej k hlavnímu nádraží, kde mu, zatímco Schocken v kavárně vydatně posnídal, obstaral lístek na vlak. Před odjezdem pak starého pána doprovodil až do vagonu, našel mu místo u okna a kufry uložil v síťce nad sedadlem, to vše bez řečí a jen za pár dolarů navíc. V Churu mu zase se zavazadly pomohl jeden šikovný mladý muž. Červenáček, elektrický vlak s krátkými vagony, který šplhá do hor, už čekal na nástupišti, stačilo jen přestoupit.

Po třetí hodině stál na nádraží v Pontresině a do hloubi plic vdechoval teplou vůni schnoucího sena, čerstvě pokácených borovic, které tu čekaly na odvoz,

a mrazivý vánek z ledovců. V modrém bezednu nad jeho hlavou se přeskupovala letní oblaka a třepila se o zubaté vrcholky hor.

Jak dobře udělal, že se nenechal od cesty odradit! Co může takový prťavý doktůrek, který nikdy nevytáhl paty z New Yorku, vědět o místě, jako je Pontresina, a jeho blahodárném vlivu na jedno staré, unavené srdce?

Řidiče z hotelu, který pro něj přijel na nádraží, poznal hned, vybavil si i jeho jméno. Mário. Vzpomněl si, že Máriova rodina žije dole pod horami, poblíž Bergama.

Mário se nechává v turistické sezoně najmout ředitelstvím grandhotelu Kronenhof. Přespává s ostatními krátkodobými pracovníky ve společných noclehárnách v podkroví a je se svým údělem velice spokojen. Jednou se pochlubil, že si v hotelu díky spropitnému za tři letní měsíce vydělá tolik, co doma za rok těžké práce na poli a na vinici. A ještě si užije legraci a uteče zpod dozoru přísných rodičů, kteří by jej raději viděli doma v chalupě a ženatého, ale nemohou nic namítat, když přináší do chalupy tolik peněz.

Jak rád, pomyslel si Schocken, zas po roce vidím toho veselého chlapce, se kterým se sice dorozumívám jen chatrnou italštinou pochytanou z oper a prázdninových cest, ale přece o něm vím pravděpodobně víc než o svých vlastních vnoučatech. Stačí ho slyšet, jak mluví, vlastně zpívá, a člověku se všechno rozsvítí před očima, dostane chuť na sklenici červeného vína a pořádný biftek s pepřem.

Shledání s hotelovým řidičem jej nečekaně dojalo, zvlhly mu oči. Poklepal Máriovi, který si naštěstí ničeho nevšiml, na rameno, ten popadl kufry a šel napřed k autu, starý muž pomaleji za ním.

Přejeli můstek vedoucí přes mělký potok Roseg, pak ostrou zatáčkou doleva na hlavní až k odbočce přes říčku Bernina, zelenou a plnou peřejí. Soutok dvou horských bystřin, které pokračují dál pod jménem Flaz, viděl z okna svého pokoje, třistatrojky, kterou si rezervoval každý rok. Od války ještě ani jedinkrát nevynechal. Jezdívali sem i dříve, v zimě, s rodinou. Ale to bylo jiné.

V autě se Mária vyptával: Jaké bylo letos počasí? Měli hodně hostů? Byly bouře? Požáry? Umřel někdo ve vsi? Narodily se děti? A co on, Mário, zdalipak už se bude ženit?

Šlo mu vlastně jen o to, přimět chlapce k mluvení.

Na recepci ho už očekával celý uvítací výbor, včetně ředitele hotelu. Věrnost měla v Kronenhofu svoji hodnotu, zvláště ta osvědčená v těžkých poválečných časech. Hostům, kteří je ani po válce neopustili, se tady klaněli.

Sám ředitel vyvezl starého pána do jeho pokoje, aby se přesvědčil, že je všechno v pořádku. Na stolku čekala kytice růží, mísa s ovocem a bonboniéra. „Pozornost podniku," špitl ředitel a zrůžověly mu tváře. Na odchodu se ještě zeptal, zda pan Schocken potřebuje pomoc s vybalováním a zda si přeje něco pojíst hned teď, nebo počká na večeři, kterou začínají servírovat v půl sedmé.

„Nepotřebuji a počkám," odpověděl starý muž. Ještě jednou potřásl řediteli rukou a zavřel za ním dveře.

Vyšel na balkon.

Přímo pod ním šumí Flaz, čerstvě zrozený z vod říčky Berniny a potoka Roseg. Ten dal jméno celému údolí, které se prostírá směrem k jihu a je dosud zalité sluncem. Je vidět budovu nádraží, odkud právě přijel, koleje se lesknou. Lesy smrků, borovic a modřínů šplhají po úbočích hor, které lemují údolí svými zubatými štíty. Hory zná za ta léta skoro všechny jménem – stejně jako personál hotelu. Piz Rosatsch, Piz Surlej, Piz Arlas, vlevo Piz Chalchagn, Piz Boval a Piz Tschierva. Docela vzadu svítí oslnivě bílý hřeben nejvyšší hory této části Alp, Piz Bernina, na jehož vrcholu, ve výšce čtyř tisíc metrů, běží hranice s Itálií. A v dálce za jeho bílou hlavou, za strmými boky a šerými soutěskami se rozkládá rajské údolí Valtellina s výtečným červeným vínem, které tu začali pěstovat už Římané, před více než dvěma tisíci lety.

To si dá k večeři. Půl lahve sforzata a hovězí s vinnou omáčkou a polentou z pohanky. A jako předkrm olivy a trochu bresaoly sušené v suchém, voňavém větru, který také nevane nikde jinde než v bohy požehnané Valtellině.

A nebude se nad vším dojímat a pořád slzet jako stará bába. Co je to s ním?

Přesně v půl sedmé sedí u svého obvyklého stolu v prosklené jídelně – s panoramatickým výhledem na štíty okolních hor, jak se píše v brožuře pro turisty. Baví se se starým číšníkem Niccolou. Je poslední, kdo si ještě pamatuje na pobyty manželů Schockenových ve zdejším hotelu i s jejich čtyřmi dětmi, které po měsících lenošení ve škole potřebovaly posílit plíce, jak tvrdila madame Schockenová.

Spočítají spolu, ale jen proto, že o to Niccola tolik stojí, jak dlouho pan Schocken do hotelu jezdí, a s válečnou pauzou to vyjde na pětatřicet let.

„To už je důvod k oslavě," prohlásí Niccola, když nalévá do sklenice tmavě červené víno. „Jsme rádi, že vás tu zase máme, pane."

Po osmé hodině je zpátky ve svém pokoji. Právě včas, aby mohl z balkonu pozorovat závěrečný akt západu slunce. Nebe je šedé a štíty hor pohasly, skoro to vypadá, že herci se pro dnešek rozloučili. Ovšem každý, kdo tu není poprvé, ví, že je to jen falešný odchod, po němž bude následovat bouquet finale jako při ohňostroji, který občas správa hotelu pořádá pro svoje hosty.

Začíná to nenápadně, nádechem ruměnce na pravém boku skály na konci údolí. Pak záře zesílí a pohltí horu až k vrcholu, kde v šikmých plástech leží sníh. Od hory se zapálí nebe, které už není šedé, ale sytě oranžové. Pak opět všechno bledne do jemného odstínu růžové a lesy se zahalí do fialové tmy. Ale ani teď ještě není konec. Kdesi na druhé straně hor se sluneční světlo prodere soutěskou a nebe znovu prudce zezlátne. Je až k neuvěření, jak dlouho je možné tohle představení protahovat.

Na závěr se mezi dvěma horskými vrcholy ukáže kus světle zeleného nebe a v něm je zasazena první hvězda.

Před večeří se vykoupal a zdřímnul si, necítí se nijak ospalý. Naopak, má smysly neobyčejně zbystřené a čilou hlavu, je až rozčilený. Snad je to silným vínem, kterého vypil o trochu víc, než měl.

Převlékne se do pyžama a županu, nad umyvadlem si vyčistí zubní protézu, pak zavře dveře na balkon, aby mu dovnitř nenalétal noční hmyz, a rozsvítí lampičku u psacího stolu. Zkusí chvíli psát.

Nikomu se s tím plánem nesvěřil, ale toto léto odjel do hor s úmyslem začít psát paměti. Přišel za život do styku s tolika zajímavými lidmi, bylo by škoda nevydat o tom svědectví. Nejenže finančně podporoval několik židovských spisovatelů, kteří se později proslavili, ale osobně pomohl položit základní kameny Izraele: jeruzalémskou univerzitu a knihovnu.

V předválečném Německu se proslavil jako průkopník moderní architektury a životního stylu, zboží pro jeho obchodní domy navrhovali umělci z Bauhausu. Německá mládež se prala o pracovní místa v jeho firmě, kterou neustále modernizoval a zdokonaloval. Vybudoval například prázdninovou kolonii v německých horách, kam posílal svoje zaměstnance i s rodinami. Pořádal letní tábory pro jejich děti. A talentované mladé lidi nechával na vlastní útraty studovat. Ano, upřímně věřil tomu, že ve 20. století, se všemi jeho vymoženostmi a technikou, není třeba, aby ještě někdo žil v bídě a nevědomosti. V obyčejných pracujících lidech viděl ohromný potenciál, intelektuální i duchovní, stačilo je postrčit správným směrem. Vzdělat je a obklopit krásnými, nejen praktickými věcmi.

Zvláště v Německu, jež dalo světu Kanta a Schillera, Schellinga, Heina a Novalise, ale především Goetha, Goetha, který kdysi jemu, mladému obchodnímu příručímu z Margoninu, způsobil závrať a otevřel hlavu a srdce.

Svůj ohmataný výtisk *Fausta*, od nějž se nikdy na dlouho neodloučil, má tady s sebou. Nikdy nedošel na konec téhle veleknihy, kterou Goethe psal skoro celý život, celkem prý asi padesát šest let, samozřejmě s přestávkami, je v ní vše, co stihl za život posbírat. Pohoří západní kultury ozářené úšklebkem padlého boha, cyničnost zkušenosti a sladkost víry, celá ubohost lidského pachtění i jeho vznešenost, ano, tehdy ještě bývaly vznešenost, dobro a krása spojovány s rozumem, řeckým nús, který ovšem nesmí být zaměňován za počtářství, vypočítavost a praktickou dovednost dnešních opičích lidí.

Existují trapné pokusy dokázat, že starý Goethe má něco společného s Osvětimí. Že Osvětim a jiné hrůzy války byly vyústěním specificky německého druhu idealismu. Takový nesmysl.

Opičí lidé se možná liší ve vnějších atributech, v míře své zručnosti nebo schopnosti organizovat, ale jinak jsou všude po světě stejní, v Americe jako v Německu. Čekají jen na svou příležitost, na svůj dějinný okamžik, jak by řekl jiný Němec, Hegel, kterého ostatně nikdy neměl rád, připadal mu jaksi upachtěný.

Podobný dojem v něm vyvolával i Wagner.

Až na řídké okamžiky inspirace na něj z té nabubřelé hudby, která měla za úkol pozdvihnout duše německých maloměšťáků, padala jen deprese a nuda a upřímně litoval zpěváky, kteří se tolik nadřeli kvůli spektáklu, jenž mohl oslnit snad jen svou ohlušující hlasitostí. Nu. Tohle všechno by mohlo v pamětech být. Ale je třeba někde začít.

„Narodil jsem se v pruském Margoninu, v roce 1877. Můj otec, chudý prodavač oříšků, sušeného ovoce a fazolí…" Škrt.

„Narodil jsem se v roce 1877 v malém městečku Margonin, které se tehdy nacházelo na území Pruska, dnes však patří Polsku. Moji rodiče byli chudí, proto jsem nemohl studovat a ve dvanácti letech jsem nastoupil do učení u kupce." Škrt.

„Narodil jsem se ve světě, který už není. Kdy přestal existovat? Někdo tvrdí, že ve chvíli, kdy se stal říšským kancléřem Adolf Hitler. A někdo, že ještě dříve, v zákopech první světové války. Tehdy prý člověk přestal být člověkem.

Já se však obávám, že možná nikdy neexistoval, tento svět, ve kterém jsme žili, my, milenci krásy a pokroku, čtenáři Goetha. Snad byl od počátku do konce jen iluzí, za níž se skrývala pravá tvář člověka, škleb hromadných hrobů a plynových komor. (*pokračování na str. 18)*

BERACHA

O pěveckém koncertu židovských písní v Libeňské synagoze

V Libeňské synagoze na Palmovce se již několikrát konal pěvecký koncert židovských písní s názvem *Beracha* (Požehnání). Jedná se o scénický projekt Sboru z DAMU, který vede absolventka pražského Lauderova gymnázia a nyní studentka herectví a režie na katedře alternativního a loutkového divadla Anna Datiashvili spolu se svou kolegyní, sbormistryní Veronikou Holcovou, studentkou sbormistrovství na Pedagogické fakultě UK a výchovné dramatiky na DAMU.

Sbor z DAMU existuje zhruba rok a za tu dobu stihl vytvořit jeden hudební a dva hudebně scénické projekty. První koncert vznikal v době pandemie a jmenoval se *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Byl to inscenovaný koncert inspirovaný českým a moravským folklorem, zaměřený na svátky a události lidového roku, zazněla v něm díla českých skladatelů 20. století, mimo jiné Zdeňka Lukáše nebo Otmara Máchy. Následoval vánoční koncert se skladbami od Adama Michny z Otradovic, od Benjamina Brittena, doplněný španělskou a ukrajinskou koledou.

Vystoupení Sboru z DAMU v Libeňské synagoze. Foto archiv.

O třetím, nejčerstvějším projektu říká Anna Datiashvili: „Ve třetím koncertu, v *Beraše*, jsme se soustředili na představu odpočinku, na modlitbu. Ani ne tolik v nějakém náboženském smyslu, ale spíš ve formě přání a tužeb, které nás každým dnem provázejí. Při koncertu současně využíváme jako motiv některé prvky šabatové bohoslužby. Důležitou součástí celku je pro nás motiv pouště, o které se ve skladbách často zpívá: Poušť jako moře písku, ze kterého ale čas od času vystoupí oáza. Autorem většiny skladeb je izraelsko-americký současný skladatel Ofer Ben-Amots."

Co ke koncertu a výběru hudby vedlo? „*Beracha* vznikla během asi tří měsíců. Objevili jsme Libeňskou synagogu, která nás okamžitě zaujala, je to nádherný prostor s hodně osobitou atmosférou. Dále to byly skladby Ofera Ben-Amotse a svou roli sehrál určitě i fakt, že několik členů našeho sboru studovalo na Lauderových školách, a téma jim tak bylo blízké. Ostatně na koncert přišlo hodně pedagogů a minulých i současných studentů Lauderek, což nás potěšilo, snad se jim představení líbilo," říká Anna. A dodává: „Povědomí o židovské hudbě se většinou točí kolem klezmerové hudby. Skladby, které jsme vybrali, jsou ale skoro ve všech případech úplně jiného charakteru. Ze začátku bylo vidět, že pro zpěváky je tato hudba hodně nezvyklá, museli jsme si zvyknout na úplně odlišnou rytmiku i melodie. Časem si k nim ale všichni sboristé našli cestu."

Beracha není jen koncert, ale současně scénický projekt, nebo by možná šel nazvat hudebně-vizuální instalací. Jestli se něco sboru opravdu daří, pak je to oživení prostoru, jehož původní smysl zdánlivě zanikl. Začíná se intimně ze tmy, kterou prostupuje pouze světlo dvou svíček, a postupně se z písní s náboženským kontextem stává záležitost společná a sdílená – a to jak mezi členy sboru, tak mezi sboristy a publikem. Vizuální motivy pracující například s pískem evokují biblické příběhy. Ve finále Sbor z DAMU v prostoru Libeňské synagogy předvádí hudební výstup, který zároveň zkoumá staré kořeny judaismu a snad i vypovídá o mezilidské soudržnosti, která v jeho kruzích dodnes existuje.

Po Libeňské synagoze budou moci představení zhlédnout i mimopražští diváci: zatím je plánován koncert počátkem září v Jičíně na festivalu Lodžie Worldfest a sbor se nebrání vystoupením v dalších českých a moravských synagogách.

E. Gaydečka

ŽIVOT PO KAFKOVI

(*dokončení ze str. 17*)

Někteří z umělců, se kterými jsem měl to štěstí se za život potkat, ať už osobně nebo skrze jejich dílo, byli nadáni zvláštní jasnozřivostí a dokázali rozeznat, kam se lidstvo vydalo, nebo spíš kam se nechává zavléct moderní civilizací…"

Starému muži se najednou nedostává dech, jako by stoupal do prudkého svahu. Moderní civilizace, co tím chce vlastně říct?

V hlavě to křičí, tence a pisklavě: „Koho chceš tahat za nos, Žide? Goethe a Schiller? Nenech se vysmát! Židák jsi, špinavej Žid."

Těžce vstane a přejde k balkonovým dveřím, otevře je dokořán. Pokoj se rázem naplní zvuky noci. Bublání říčky, vrzání cikád, houkání nočního ptáka.

Jde zpátky ke stolu.

Vrací se to, pořád se to bude vracet. Nenávistná tvář v ohybu prašné cesty: „Nenech se vysmát, Žide!"

Je příliš rozčilen. Bude si chvilku číst.

Hleďme, tatínek. Copak tu děláte, tatínku? Jak vypadáte mladě.

Nu, podáš mi ruku?

Stále je slyšet bublání říčky a vrzání cikád, ale v pokoji se nějak rozjasnilo. Holé temeno se leskne ve žluté záři lampy. Zpocené čelo na otevřené knize.

Vidí sám sebe z výšky. Ramena v zeleném hedvábném županu, který mu kdysi darovala žena. Jak seschnul za poslední roky, vypadá dole u stolu jako porouchaná loutka.

Na které stránce Fausta otevřel?

Es war ein König in Thule,
Gar treu bis an das Grab,
Dem sterbend seine Buhle
Einen goldnen Becher gab.

Es ging ihm nichts darüber,
Er leert? ihn jeden Schmaus;
Die Augen gingen ihm über,
So oft er trank daraus.

To bylo od něj hloupé, že nechal klíč zevnitř v zámku. Ráno budou muset vyrazit dveře.

Román Život po Kafkovi *vydává pražské nakladatelství Argo a autorka ho dne 11. června v 15.00 (v rámci Ateliéru Evropa) představí na mezinárodním knižním veletrhu Svět knihy.*

VODKA 1917

O snímku D. Edelstyna, inspirovaném deníkem jeho babičky

Cesty k židovským rodinným kořenům bývají různé, často objevné a s ohledem na holokaust bolestné. Svérázným způsobem tuto cestu podnikl britský filmař Daniel Edelstyn. K výpravě za předky ho inspiroval deník babičky Marusji, která pocházela z majetné kyjevské židovské rodiny. Vydal se v jejích stopách a to, co nalezl, mu na několik let změnilo život. Proto se rozhodl, že deník i události, které informace v něm obsažené uvedly do pohybu, zdokumentuje. Výsledkem byl snímek s názvem, který v oblíbeném žánru „hledání kořenů“ zní dosti neobvykle: *How to Re-Establish a Vodka Empire* (Jak obnovit vodkové impérium). Ač se jedná o film vyzněním spíše melancholický, pojednávající o ztrátě domova a základních jistot, už názvem navozuje autor svůj styl: nepatetičnost, hravost, ironii a sebeironii. Dokument je svižnou a místy parodickou (ochotnické divadlo připomínající) směsicí archivních snímků a hraných částí odehrávajících se v minulosti, animace a dokumentárních partií ze současnosti. Natočil jej se svou manželkou (která ztvárnila roli Marusji a současně je autorkou výpravy i kameramankou) Hilary Powell a mnoha přáteli v letech 2006–2011. Divákům film představil roku 2012 a setkal se s výborným kritickým ohlasem. Netřeba říkat, že současné události na Ukrajině dodávají dokumentu další dimenzi.

MARUSJA

Film začíná scénou, kdy D. Edelstyn nalézá babiččin deník na půdě matčina domu v Devonu. Začte se do zápisu, jenž líčí ples v rodinném kyjevském domě v roce 1917, k hostům patří i francouzští letci. Tanec přeruší příchod bratrance, který ohlásí, že abdikoval car. Otec později přinese zprávu o podivných mužích, kteří přijeli v zaplombovaném vagonu z Německa a bojují proti vládě, a matka poznamená, že jí ti podivní neznámí v uzamčeném vagonu připomínají smrtonosné mikroby…

Babiččin otec Ilja Zorokovič (Edelstynův praděd) byl majitel polností a podnikatel; v městečku na severovýchodě země založil počátkem 20. století prosperující cukrovar a lihovar. Rodina žila v pohodlí až luxusu svého domu, vesnické usedlosti a prázdninových pobytů ve Středomoří, její členové se věnovali kultuře, Marusja měla výtvarný talent, ráda tančila, a jak prozrazuje deník, nechyběly jí ani vlohy spisovatelské. Tento „sladký život“ ukončila bolševická revoluce: podniky byly zkonfiskovány, rodina musela utéct s holýma rukama. Marusja se nějaký čas snažila podpořit bělogvardějce tím, že tančila ve vojenském kabaretu. Tak se seznámila s budoucím manželem – Maxem, s nímž se jí roku 1920 podařilo uprchnout před bolševiky přes Polsko na Západ. Usadili se nejprve v Londýně a pak v Severním Irsku, kde se narodil jejich syn George a poté také vnuk Daniel. Ten babičku ale nezažil. Zemřela roku 1943 na následky sepse po banálním zubním zákroku.

Režisér před bývalým rodinným impériem.

Absolventa filmařské školy příběh tak zaujal, že se roku 2006 rozhodl vydat s Hillary a tlumočníkem na Ukrajinu a hledat, zda by našel nějaké příbuzné… Po týdnech pátrání v kyjevských městských archivech získali informaci o lokalitě pradědových továren – městečku s názvem Douboviazovka. Romantické představy se nenaplnily: v komunismem zuboženém a postperestrojkovým chaosem „dobitém“ městečku pohlíželi lidé na cizince jako na podivný úkaz vzbuzující podezření, z bývalého cukrovaru zbyly trosky, ale zdálo se, že výrobna vodky funguje, sice s potížemi, ale přece. Skupině se posléze podařilo místní přesvědčit o dobrých úmyslech, a dokonce nalézt pamětnici, prastarou ženu, která si Marusju vybavila.

VÝROBA, DOPRAVA, PROPAGACE…

A Daniel se rozhodl, že – on, jak sám sebe nazval, nepraktická režisérská nula – udělá zásadní životní krok: pomůže zemi svých předků. Bude místní vodku propagovat v Anglii, vylepší ji, rozšíří její odbyt a továrnu – v podnikatelském duchu svého praděda – zmodernizuje a zdokonalí, tím poskytne místním práci, zlepší jejich životní podmínky…

Snímek zachycuje nekonečnou spoustu menších i zásadních problémů, které musel řešit: od prvotního kroku, aby vůbec přesvědčil ředitele továrny ke spolupráci, přes shánění partnerů, kontaktů, peněz, povolení, dopravců, uskladnění, marketingu atd. Při propagaci vsadil na výchozí bod: na svou babičku Marusju a její složitý osud, nejen v Rusku, ale také v exilu, v irském Belfastu, zmítaném náboženským rozkolem a sociálními problémy. Z nepříliš kvalitní vodky v neznámém ukrajinském městečku vytvořil díky energii hraničící s posedlostí a ve spolupráci s experty zajímavý nápoj, vyráběný z vody z místní studny a kvalitní ozimé pšenice, s graficky nápaditou retro vinětou, a hlavně působivým příběhem.

Spřátelil se s Ukrajinci, mj. právě při koštování a popíjení „rodinné“ vodky. Tu nazval podle praděda a osudového roku „Zorokovič 1917“. Ke konci filmu vidíme režiséra, jako „vodkového barona“, jak vítězoslavně oznamuje, že „jeho“ nápoj přijal do distribuce známý obchodní řetězec Selfridges. Jakoby mimochodem se souběžně s touto obchodní ukrajinsko-britskou linií odehrává režisérův osobní život, včetně narození dcerky.

Roku 2012 při příležitosti premiéry svého snímku zhodnotil autor svá očekávání i pochybnosti takto: „Je skutečně možné vrátit nějakému společenství původní směr? To prozradí čas…“

V případě lihovaru na severovýchodě Ukrajiny byl čas nemilosrdný. Edelstyn se do Douboviazovky vrátil roku 2013, aby nalezl nového, arogantního a odmítavého ředitele a zamlklý personál, neboť oblast ovládly doněcké proruské separatistické gangy… „Bylo to jako jed. Věděl jsem, že se tam už nechci vrátit.“ Spolupráce skončila, historie jako by se opakovala. A to ještě netušil, že nejhorší teprve přijde… Zadáte-li na internetu produkt „vodka Zorokovich 1917“, dozvíte se, že je nedostupný. Ale na snímek *How to Re-Establish a Vodka Empire* se můžete podívat na Netfixu. **(am)**

HOVORIŤ, ALEBO MLČAŤ?

O knihe Alice Frühwaldovej a potrebe hovoriť o holokaustu

Holokaust bol donedávna „výlučným vlastníctvom“ ľudí, ktorí túto dobu zažili a prežili. Od ich uváženia záviselo, či a ako (ne)budú svoje spomienky zdieľať s okolím a verejnosťou. S plynutím času, postupným, no nezvratným odchádzaním preživších a dozrievaním ďalších generácií sa prehlbuje význam medzigeneračnej komunikácie a ťažisko spracovávania minulosti sa stále viac presúva na ich potomkov. Dokladom tohto trendu je aj kniha Alice Frühwaldovej *O koľko lásky som prišla*.

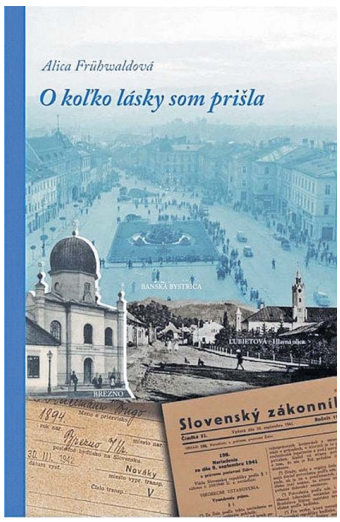

HOVORIŤ? MLČAŤ?

Som etnológ a zaoberám sa židovskou komunitou. V dôsledku toho sa nemôžem vyhnúť holokaustu, jeho priebehu, následkom, ani formám odovzdávania spomienok a skúseností mladším generáciám židovskej komunity a celej slovenskej spoločnosti. Z doterajších skúseností vyplýva, že preživší sa vo vzťahu k minulosti rozhodovali medzi dvomi stratégiami: Majú hovoriť, alebo mlčať? Je lepšie nezaťažovať svoje okolie, skryť pred ním prežité hrôzy, voliť zabudnutie? Alebo naopak: nešetriť nikoho (ani seba), bojovať proti zabúdaniu, a to aj za cenu oživovania vlastného utrpenia? Alica Frühwaldová od začiatku do konca svojho textu v rôznych súvislostiach zdôrazňuje potrebu hovoriť. Usiluje sa udržať pamiatku predkov, odovzdať vnúčatám a celému širšiemu príbuzenstvu povedomie o ich vnútornej sile a odvahe.

Spomínanie na holokaust má individuálny a jedinečný charakter, preto ho nemožno reprodukovať v čiernobielom formáte. Zverejňovanie minulosti sa prejavuje nielen verbálne v podobe „rozprávania o tom“. Ako dôležitá informácia slúži aj vytetované číslo či pre nezasvätených niekedy ťažko pochopiteľné konanie preživších. Príkladom je spomienka na bratranca, ktorý bol v Buchenwalde: „Viktorovo svedectvo o koncentračnom tábore som pochopila na jeho pohrebe. V mysli mi vtedy leteli mnohé spomienky na chvíle, keď brat alebo ja sme počas našich štúdií v Bratislave skočili k nim čo len na krátku návštevu: ‚Poď jesť!‘ bola jeho prvá veta po zvítaní, ešte medzi dvermi, ‚sadni si a jedz!‘ A už sme boli v kuchyni a museli sme jesť. Či sme chceli, či nechceli. Výhovorky neexistovali. A keď sme odchádzali, vždy – vždy – vždy nám čosi so sebou zabalil. Kúsok salámy, kúsok klobásy, paštétu. Aby sme neboli hladní. Po vojne boli roky, keď nebolo možné kúpiť všetky potraviny. Od Viktora chodili balíky, alebo sám pricestoval do Bystrice. Mäso zabalené v přhľave, aby vydržalo cestu do Bratislavy. To bolo jeho svedectvo. Strach z hladu“ (s. 99–100).

Existuje však množstvo príkladov, že holokaust nezasiahol len bývalých väzňov. Frühwaldovej text, ale aj množstvo svedectiev, ktoré som si vypočul v rámci projektu *Osudy tých, ktorí prežili holokaust*, sú dokladom, že dlhodobé následky pociťovali aj ľudia, ktorí sa skrývali. Deportáciám unikli šťastnou zhodou okolností, vlastnou šikovnosťou alebo vďaka pomoci záchrancov (viacerí z nich defilujú aj na stránkach tejto knihy), ktorí neváhali riskovať, aby pomohli ohrozeným Židom. Ľudia, ktorí sa skrývali, sa museli vyrovnať s inými (nie však menšími) hrozbami ako tí, ktorí v táboroch prežívali v priamom osobnom kontakte so svojimi mučiteľmi. Problémy ukrývaných vtesnala autorka do štyroch stručných, no veľavravných slov: „Chlad, hlad, strach a tma“ (s. 83). Pri ich čítaní mi v hlave neodbytne rezonujú pliagy, ktoré nám každý rok pripomína pesachová hagada: Krv, žaby, hmyz, zver…

V tejto súvislosti je veľavravná spomienka inej dcéry: „Po ukončení vojny moja mamička bola veľmi chorá. Vážila niečo vyše, možno okolo tridsať päť kíl. Hovorila, že veľmi málo. Niečo nad tridsať kíl, neviem presne, si už nepamätám. Bola slepá, pretože mala takú psychickú traumu a také problémy, že oslepla. Nemala zuby, lebo, žiaľbohu, nemala stravu dobrú. (...) Takže zdravotný stav mojej mamičky nebol utešený. Moja mamička, síce sa jej vrátil zrak, po nejakom čase, tým, že odišiel ten stres, strach, lebo strach je to najhoršie, čo človek môže zažiť. Strach o seba, o deti, tak mamičke sa časom vrátil zrak a sa dostala do takého stavu primeraného, že mohla jestvovať, fungovať, ale musím povedať, že ona celý život bola ťažko depresívna. A to vyvolalo v nás, v deťoch, hlavne mne a oteckovi, to vyvolalo zvláštnu reakciu, ktoré pozná asi každé židovské dieťa, že sa začne starať o rodiča.“

V tomto kontexte dostávajú iný, hlbší význam slová, ktorými A. Frühwaldová charakterizovala svoju matku: „Prežila to, čo sa mnohým nepodarilo. Moja mama prežila nespočítateľné hodiny, jeden deň za druhým, týždne, mesiace, roky vojny. Prežila ponižovanie, trápenie, núdzu, zimu, nedostatok. A keď to všetko skončilo, dokázala sa vzchopiť a žiť“ (s. 21).

Mentálnu silu a vnútorné hrdinstvo oboch žien ilustruje primát, ktorý ich spája. V roku 1946 sa im narodili synovia, prvé povojnové židovské deti v Banskej Bystrici (Alicin starší brat Ivan), resp. v Kežmarku...

ZÁVER

Pri písaní tohto textu som si uvedomil paradox. Alica Frühwaldová názvom svojej knihy vyjadruje smútok nad tým, o koľko lásky ju šoa pripravila. Zároveň však, slovo za slovom, riadok za riadkom zdôrazňuje, koľko lásky dostávala po celý život od milujúcich starých rodičov, matky a otca, brata, detí, vnúčat, ďalších príbuzných. Z generácie detí holokaustu určite nie je v tomto smere výnimkou. Preživší si totiž zázrak existencie svojich potomkov vedeli vážiť a citmi k nim nikdy nešetrili. Keď pre nič iné, kvôli tejto skutočnosti považujem za potrebné, aby ľudia, ktorí prežili holokaust (a potomkovia týchto pamätníkov doby) svoje svedectvá publikovali. Rovnako dôležité je, aby tieto posolstvá našli čitateľov, ktorí ich posolstvo prijmú a pochopia.

Peter Salner

Alica Frühwaldová: *O koľko lásky som prišla*. Banská Bystrica 2022.

IZRAEL: O Lavrovovi a Hitlerovi

Válka na Ukrajině, přesněji ruská agrese vůči Ukrajině, trvá už tři měsíce a nezdá se, že by se chýlila ke konci. Spíše se objevují odhady, že dopadne jako válka v Koreji. Ta neskončila mírovou dohodou, ale pouhým příměřím, které trvá už 69 let.

V praxi to znamená tolik, že zprávy z bojišť již ztrácejí přitažlivost a stávají se jakousi běžnou mediální kulisou, asi jako předpověď počasí. Ale občas se něco vymkne a na přelomu dubna a května se vymklo téma židovské. Zahájil to ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov, zkušený profesionální diplomat, protřelý světem. A tento muž se v rozhovoru pro italskou televizi obul do ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského, o němž se ví, že je Žid: „Zelenskyj je Žid? Hitler byl také židovského původu. Největší antisemité jsou právě Židé," řekl Lavrov a oheň byl na střeše.

Zajímavé je, že oheň byl na střeše nejen v Evropě, USA a Izraeli, kde se s tím počítá jaksi automaticky. Byl na střeše i v oficiálních ruských židovských kruzích, tedy v prostředí, které se snaží s režimem vycházet dobře.

ZELENSKYJ VEDE NACISTY

Z hlediska Putinova narativu, ruského revanšismu či ruské snahy vylíčit všechny odpůrce jako nacisty měla Lavrovova slova logiku. Moskva totiž často čelí námitce: jak může ukrajinskou vládu označovat za nacistickou, je-li tamním prezidentem Žid? Kdyby tam vládli skutečně nacisté či neonacisté, jak by se mohl židovský herec Zelenskyj stát prezidentem?

Lavrov chtěl tuto námitku rozbít tvrzením, že židovská identita tu moc neznamená. Že pokud byl židovského původu i Hitler (což je známá konspirativní narážka na Hitlerova dědečka, jehož totožnost není známa) a pokud se na provádění holokaustu podílely i židovské rady, tak proč by nemohl nacistické poměry na Ukrajině kultivovat Žid Zelenskyj?

Kdyby to Lavrov řekl do nějaké televize v Rusku, asi by se nic moc nestalo, protože polemika by se na veřejnost nedostala. Ale rozhovor pro italskou televizi, to je jiná káva, a v době Jom ha-šoa (Den památky na šoa a hrdinství – výročí povstání ve Varšavském ghettu), zvláště. Člověk se nezbaví podezření, že profesionál jako Lavrov to musel vědět. Takže svými řečmi i cosi sondoval. Nicméně vysondoval jen tolik, že tudy cesta nevede.

Ihned reagovaly instituce židovské i Státu Izrael. „Říci, že Hitler byl Žid, je totéž jako říci, že Židé zabíjeli sami sebe," řekl ministr zahraničí Jair Lapid.

Dani Dajan, šéf památníku Jad vašem.

„Židy pronásledovali nacisté, jen nacisté prováděli systematické vyhlazování židovského národa." Dani Dajan, šéf památníku Jad vašem, považuje šíření takových postojů za nebezpečné, neboť dělají z obětí pachatele. A ještě něco. Je proti označování Ukrajinců za nacisty, neboť to „překrucuje význam toho slova a poškozuje oběti nacismu".

Řada reakcí vyšla v médiích. A to i od lidí, kteří jsou s Ruskem nebo s ruským prostředím tak či onak spjatí. Do *Ha'arecu* napsala řízný text Ksenia Svetlova, rodačka z Moskvy a bývalá poslankyně Knesetu za labouristy. Podle ní to pro mnohé Izraelce znamená rozchod s tím, co pokládali za „Putinův filosemitismus", ale lidi znalé poměrů to nepřekvapí. Na ruských sociálních sítích se objevovaly antisemitské úlety už dříve: po sestřelení ruského rozvědného letadla v Sýrii (sestřeleného syrskou raketou, nikoli Izraelci, jak bylo šířeno) nebo když na olympiádě v Tokiu vyhrála soutěž v umělecké gymnastice Linoy Ašramová, a tím přerušila dvacetiletý monopol Rusek, či roku 2018 po požáru v ruském Kemerovu, který prý podezřele koincidoval s židovskými svátky. A po začátku ruské invaze na Ukrajinu televizní propaganda odsuzuje ruské Židy, „kteří v kritické hodině opustili vlast a skrývají se v Izraeli".

Velmi kriticky reagoval dokonce vrchní ruský rabín Berel Lazar. Muž, který je považován za blízkého Kremlu a o němž *The Jerusalem Post* píše, že se mu říká „Putinův rabín", označil Lavrovova slova – hlavně ta o Hitlerově židovském původu – za šokující. Projevil otevřenost na ruské poměry až překvapivou, když na požádání sepsal svůj postoj pro Židovskou tiskovou agenturu (JTA): „Nepovažuji se za člověka, který by měl radit šéfovi ruské diplomacie, ale bylo by pěkné, kdyby se Židům omluvil a přiznal, že se mýlil. Myslím, že by pak bylo možné tento incident považovat za vyřízený a obrátit stránku." A tak jako ředitel památníku Jad vašem dodal, že není správné jakkoli srovnávat současné události s holokaustem. (Myslel tím paušální nálepku „nacistický" na vše ukrajinské?) Znevažuje to prý úsilí hrdinných vojáků, kteří osvobodili Osvětim a vztyčili vítěznou vlajku nad Říšským sněmem.

PUTIN SE OMLUVIL

Upřímně, z toho, co uvádějí média, je těžké si udělat objektivní obrázek. Čteteli článek, který pro *The Jerusalem Post* napsal Zvika Klein, překvapí vás jedna věc. Autor mluvil s řadou lidí. A až příliš často text prolínají vsuvky typu: „Řekla v telefonním hovoru z neznámé lokality v západní Evropě." Nebo: „Zdroj, který opustil Rusko před pár týdny, šeptal, ač jsme byli v místnosti sami dva." Je to skutečně tak orwellovské, nebo to autor trochu okořenil? Těžko říci.

Nicméně rozruch kolem Lavrovových slov byl tak velký, hitlerovský příměr tak nehorázný a odpor tak silný, že Putin učinil něco, co nemá obdobu. Sám se omluvil premiéru Izraele Bennettovi. Sice jen v soukromém telefonátu, jehož přepis nebyl zveřejněn, ale Bennett o tom jako o omluvě veřejně mluvil. Jenže velká výhra to není.

Zbyněk Petráček

JAZYK PROFESIONÁLŮ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Víte, který ministr zahraničí je služebně nejstarší? Asi Sergej Lavrov. Ruské diplomacii velí 18 let. Je zkušený i vzdělaný, špičkový profesionál. A tento muž teď pronesl slova jako ze žumpy: To, že prezident Zelenskyj je Žid, neznamená, že na Ukrajině není nacismus; „největší antisemité“ jsou Židé; i Adolf Hitler měl židovskou krev. (...) Ještě nedávno zela mezera mezi jazykem ruských „šílenců“ typu filozofa Dugina či propagandisty Kiseljova (ten, co hrozí jaderným sežehnutím Británie) a jazykem „profesionálů“ typu Lavrova. Ti druzí mohli Západu říkat: buďte vstřícní, jinak přijdou horší než my. Když ale Lavrov vyrukuje s Židy coby největšími antisemity, vidíme, že ta mezera se zužuje. Jako kdyby Moskva už žádnou kamufláž či masku pro jednání nepotřebovala. (LN, 4. 5.) ■■ Příběhů o vzniku sendviče, americké klasiky, se vypráví hned několik a vedou se o ně spory. První přisuzuje autorství restauraci Arnolda Reubena v New Yorku, jejímiž nejčastějšími hosty byli Židé, a tak se místo vepřové šunky dávalo hovězí a hodně kysaného zelí. Podle druhého ho vymyslel Reuben Kolakofsky, aby nakrmil spoluhráče v pokeru. Ale hlavní věcí, na kterou je třeba u skvělého Reubena pamatovat, je, že byste měli sendvič grilovat pomalu a pod určitým tlakem, takže chléb dostane toastově hnědou barvu, maso se prohřeje a sýr se roztaví. (Paní domu, 5. 5.) ■■ Město Jemnice na Třebíčsku připravuje na 20. května výstavu o historii místní židovské obce. Zároveň odhalí doplněný památník věnovaný obětem holokaustu i československým vojákům židovského původu, kteří bojovali s nacismem. Výstava bude nejprve ve vestibulu kulturního domu. Lidé si ji budou moci prohlédnout do 2. června. „Potom se přesune do zámku, kde bude už jen v omezeném rozsahu její panelová část. Bude tam až do konce září,“ řekla za Muzejní spolek v Jemnici Jana Lochmanová. Památník židovským obyvatelům Jemnice vznikl v roce 2006. Postavilo ho město na popud muzejního spolku podle návrhu architekta Jaroslava Klenovského, který je také autorem publikace *Židovská čtvrť v Jemnici*. (MF DNES, 10. 5.) ■■ Na otázku „Napsal jste monografii o poštovním styku v židovském ghettu v Terezíně. Jak tam fungoval?“ filatelista František Beneš odpovídá: „Terezínské ghetto vzniklo v roce 1941 a do určité doby bylo možné poslat vězňům balík s potravinami a dalšími věcmi bez omezení. Zanedlouho však nacisté zavedli pravidlo, že z protektorátu půjde zásilku poslat jen s vylepenou připouštěcí známkou. Tu odesílatel obdržel na základě seznamu, který se tvořil přímo v Terezíně. Jednou za určitou dobu měl tedy vězeň nárok, aby mu někdo poslal balík. Zpočátku si rozdělené židovské rodiny posílaly balíky samy, ale když už byli všichni internováni, posílali balíky i Nežidé. A jakou dnes mají tyhle známky hodnotu? Nepoškozené se prodávají přibližně za sedm tisíc korun za kus. Po válce byla zbylá zásoba neupotřebených známek nalezena v pražské úřadovně židovské rady starších a ty se pak rozprodaly sběratelům. Orazítkované jsou někdy cennější, záleží na kvalitě otisku razítka, z balíků jsou často rozmazaná. Už esesáci z táborové komandatury věděli, že ty známky budou jednou cenné, a tak je z došlých zásilek shromažďovali. Část se jim podařilo odvézt do Německa. A protože jsou drahé, byly nedlouho po válce padělány ke škodě sběratelů. Další padělky vznikají dodnes, jak se lze snadno přesvědčit na webových aukčních serverech. (Interview, 11. 5.) ■■ Tento orchestr tuzemští pořadatelé divákům dosud dlužili. Teď konečně přijíždí – a pyšnit se jím může Pražské jaro. West-Eastern Divan Orchestra ho navíc zahájí Smetanovou *Mou vlastí*. Těleso svůj název odvozuje od Goethovy básnické sbírky a bok po boku v něm sedí hudebníci z Izraele a arabských zemí. U jeho zrodu stál roku 1999 dirigent Daniel Barenboim s palestinským, dnes již nežijícím akademikem Edwardem Saidem. Idea byla zřejmá: V každém orchestru si hudebníci musejí umět naslouchat – proč tedy tímto způsobem nepřimět ke komunikaci zástupce znepřátelených národů? Dnes už je orchestr fenoménem hudebním i společenským. Do Prahy hudebníci přijíždějí v rámci turné, na němž *Mou vlast* provádějí v různých evropských městech. Bohužel bez Daniela Barenboima, jenž *Mou vlastí* zahajoval Pražské jaro už roku 2017 – tehdy s Vídeňskými filharmoniky. Teď musel ze zdravotních důvodů účast odříci. Zastupuje ho jeho bývalý asistent, německý dirigent Thomas Guggeis. I na jeho výkon lze ovšem čekat se zvědavostí. (MF DNES, 12. 5.) ■■ 15. a 22. leden byly černými dny v našem městě. Za dvaadvacetistupňového mrazu sbíralo gestapo všechny místní Židy. Nechali je stát v tom mrazu na náměstí a pak je hromadně odvezli. Byly sebrány celé rodiny i s dětmi: Ornštein, jeho manželka a dcera asi desetiletá. Radnitzer Antonín a jeho manželka. Syn a dcera nebyli toho času v Blovicích. Byli bezpochyby zatčeni na svých pracovištích. Roubík František, jeho matka a dvě sestry. Kraus Jindřich a jeho sestra. Krausová st. a Krausová ml., takzvané Šíjovky. Löwidt z č. p. 16 a jeho manželka a dcera asi šestiletá. Radnitzer Herman, Lövy proti Vlnařovi, Krausová Klára stará 79 roků a ještě nemocná. Gešmaj ve stáří 86 roků, Štein Emil, bývalý legionář italský z první světové války. Bernardová Krausová z Kostelní ulice. Zůstalo zde jen jedno děcko po Radnitzerovi Hermanovi, jelikož matka děcka byla křesťanka a nebyla s ním oddána. (Blovické noviny, 24. 5., rubrika Ze staré kroniky)

jd, ilustrace Jiří Stach

HELENA RAŠKOVÁ A TEREZÍN

Prof. MUDr. Helena Rašková, DrSc., dr. h. c., rod. Hellerová, patrí k legendárnym osobnostiam československej a svetovej farmakológie. Narodila sa 2. januára 1913 v Zürichu do lekárskej rodiny českého otca a ruskej matky. Od detstva bola predurčená na vedeckú kariéru vďaka rodinným stretnutiam s takými svetovými osobnosťami, akými boli nositelia Nobelovej ceny A. Einstein a W. Hess, ktorí hrali spolu s jej otcom v komornom kvartete. Češtinu si osvojila od otca, ruštinu od matky, Switzerdeutsch a Hochdeutsch od pestúnky, francúzštinu v základnej škole v Zürichu a základy angličtiny počas letných škôl vo Weymouthe, kde získala prvé lekcie o tom, že „každý človek má rád svoju krajinu, ale musí si byť vedomý aj toho, že je svetoobčanom“.

Záběr z pořadu Na plovárně, 2008.

V roku 1937 absolvovala Lekársku fakultu Univerzity Karlovej v Prahe. O rok neskôr sa vydala za MUDr. Karla Rašku, ktorý sa neskôr stal svetoznámou a uznávanou medzinárodnou autoritou v oblasti epidemiológie.

Začiatok jej sľubnej kariéry na internej klinike LF UK v Prahe bol prerušený 2. svetovou vojnou a zatvorením českých vysokých škôl v roku 1939. Začínajúcej lekárke poskytol azyl dr. Fragner vo svojom farmaceutickom priemyslovom podniku. Práca v tejto fabrike jej umožnila vytvoriť kontakty s vedcami zaoberajúcimi sa vývojom nových liekov.

Skôr než sa po oslobodení mohla vrátiť k farmakológii, využila svoje odborné a manažerské schopnosti v praxi. Organizovala totiž „tylové“ zázemie svojmu manželovi pri eliminácii týfusovej epidémie v koncentračnom tábore Terezín.

V apríli 1945, pred 77 roky, prof. Rašku poverila Česká národná rada vypracovaním programu boja proti nákazlivým chorobám, ktoré prepukli na konci 2. svetovej vojny v Terezíne. Na realizácii projektu sa s veľkým nasadením podieľala aj prof. Rašková s množstvom zdravotníkov. Prof. Raška sa usiloval pomôcť terezínskym väzňom, ale pri jednaniach s vtedajšou československou vládou a zástupcami sovietskej armády neuspel. Vtedy zasiahla jeho manželka. S nesmierným úsilím dokázala prof. Rašková presvedčiť predsedu vtedajšej vlády Zdeňka Fierlingera a ruského veliteľa pražskej posádky generálplukovníka Pavla Semjonoviča Rybalka o nevyhnutnosti okamžitej pomoci trpiacemu Terezínu. Jej zásluhou vyslali do tábora päť sovietských armádnych poľných nemocníc. Ich personál spolu s českými zdravotníkmi vytvorili početný kolektív, ktorý úpešne bojoval s epidémiou škvrnitého týfusu. Hlavnú ťarchu zápasu s epidémiou však naďalej niesli židovskí lekári a zdravotníci. Ich prácu koordinoval major Kuzmin, kým činnosť českých lekárov organizoval prof. Raška. Vďaka jeho včasnému a účinnému zákroku a nesmierne obetavej práce prof. Raškovej, ktorá vtedy bola vo vysokom štádiu tehotenstva, sa podarilo zachrániť veľa bývalých väzňov. Ich zásluhou sa zabránilo ďalšiemu šíreniu epidémie nielen do blízkeho okolia, ale aj do zahraničia, pretože v tábore boli väzni z mnohých európskych krajín.

Po oslobodení pôsobila na Karlovej univerzite. Po auguste 1968 bola za svoje postoje perzekvovaná. Musela opustiť univerzitu a pôsobila v odbore veterinárnej farmakológie. Za jej postoje pani prof. Raškovej na návrh Senátu Parlamentu Českej republiky udelili v roku 2004 medailu Za hrdinstvo.

Uznaním jej zásluh vo vedeckej činnosti boli aj viaceré čestné členstvá a medaily od svetových vedeckých spoločností, univerzít, súkromných spoločností a spoločenských organizácií. K celkovému obrazu prof. Raškovej patrí aj jej pozitívny vzťah ku Slovensku. Ako sama hovorievala: „Polovica môjho srdca patrí Čechám a druhá polovica Slovensku.“ Prof. Rašková významnou mierou ovplyvnila vznik a rozvoj modernej farmakológie a toxikológie aj na Slovensku. Pani prof. Helena Rašková zomrela 13. apríla 2010 vo veku 97 rokov v Prahe. (*V archivu ČT lze nalézt rozhovor s prof. Raškovou, jenž vznikl v rámci cyklu M. Ebena Na plovárně.*)

Eduard Ujházy, Bratislava

Kalendárium

Před **130 lety**, **23. června 1892**, se v Praze v české židovské rodině narodil publicista, esejista a překladatel **Alfred Fuchs**. Studoval filozofii a práva. Ač byl v mládí stoupencem českožidovského hnutí a zastával funkci tajemníka Svazu Čechů-židů v Československé republice, sblížil se ideově s katolicismem a roku 1921 k němu konvertoval. Stal se výrazným představitelem křesťanského univerzalismu se silným sociálním akcentem, ale i nadále ctil židovské tradice. Již od dvacátých let se věnoval žurnalistice, publikoval např. v *Prager Abendblatt*, *Literárních novinách*, *Kalendáři česko-židovském.*

Jeho knižní prvotina *O židovské otázce* vycházela ještě z myšlenek česko-židovského hnutí, pozdější díla vznikala pod vlivem katolicismu. Autobiografický román *Oltář a rotačka* objasňuje názorové hledání a důvody ke konverzi. Překládal z němčiny (mj. básně H. Heina, W. von Goetha), ale též díla z latinského církevního a židovského písemnictví. Jako aktivní odpůrce nacistů byl roku 1940 zatčen, vězněn v Malé pevnosti, odkud byl deportován do koncentračního tábora Dachau, kde 16. února 1941 podlehl následkům mučení.

Před **110 lety**, **30. června 1912**, se v Hradci Králové narodil spisovatel, překladatel a diplomat **Viktor Fischl**. Vystudoval práva a už od mládí se angažoval v sionistickém hnutí. Před nacisty emigroval do Londýna s posláním zajistit britská víza pro 70 představitelů českého židovstva; do začátku války se mu podařilo zachránit na 200 lidí. V Londýně se stal tajemníkem Jana Masaryka a pracovníkem exilového ministerstva zahraničí, spoluzakládal exilový československý PEN klub. Po návratu do Prahy působil na ministerstvu zahraničí. V roce 1949 odešel do Izraele. Přijal jméno **Avigdor Dagan** a nalezl uplatnění v izraelské diplomacii jako velvyslanec. Počátky tvorby spojil s publicistikou, později se věnoval literární kritice a básním (*Hebrejské melodie*, *Anglické sonety*, v exilu *Mrtvá ves*) a poté přibyly romány a povídky: *Hrací hodiny*, *Hodinář z uličky Zvěrokruhu* (spolu s bratrem Pavlem), *Jeruzalémské povídky* aj. Po roce 1989 se do rodné země rád vracel, získal zde řadu cen a vyznamenání. Zemřel 28. května 2006 v Jeruzalémě.

Michal Bušek

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Mariusz Urbanek
RUDOLF WEIGL. ZACHRÁNCE TISÍCŮ ŽIVOTŮ

■ Kniha je věnována osudu a práci nespravedlivě opomenutého vědce Rudolfa Weigla (1883–1957). Weigl pocházel z Přerova, vystudoval přírodní vědy na univerzitě ve Lvově. Promoval v roce 1907 a v roce 1913 se habilitoval v oboru zoologie, srovnávací anatomie a histologie. Jako soukromý docent se věnoval zkoumání buněčné stavby a otázkám transplantací.

Za první světové války byl povolán do sanitní služby rakousko-uherské armády a začal se věnovat výzkumu epidemických nemocí. Byl průkopníkem v laboratorním chovu vší, jež jsou přenašečem tyfu, a vyvinul postup získávání jejich protilátek. V této práci pokračoval i po skončení války ve vojenské laboratoři v Přemyšli, roku 1920 se pak vrátil na lvovskou univerzitu. V meziválečném období vybudoval při univerzitě výzkumné pracoviště a vyvinul první účinnou vakcínu proti skvrnitému tyfu. Za aplikaci jeho vakcín v belgických katolických misiích v Číně získal papežský řád sv. Řehoře.

Během německé okupace Lvova pokračoval ve své práci a vymohl si pravomoc samostatného výběru spolupracovníků. Celkem takto zaměstnal na dva tisíce lidí (mezi nimi mnoho Židů), kterým tím zachránil život. Po válce pokračoval ve výzkumu v Krakově a v Poznani, komunistický režim jej obviňoval z kolaborace s Němci a zabránil i tomu, aby získal Nobelovu cenu, na niž byl dvakrát navržen. V roce 1951 byl penzionován, zemřel o šest let později v Zakopaném. Jeho význam byl oceněn teprve po roce 1989, v roce 2003 získal in memoriam ocenění Spravedlivý mezi národy.

Vydalo nakl. CPress v Praze roku 2022. Z polštiny přeložila Markéta Páralová Tardy. 336 stran; doporučená cena 499 Kč (v e-shopu Kosmasu 399 Kč).

Dita Krausová
ŽIVOT S OTOU

■ Dita Krausová (nar. 1929), jejíž válečné zážitky inspirovaly španělského autora Antonia Iturbeho k bestselleru *Osvětimská knihovnice* a která své osudy shrnula v autobiografii *Odložený život* (2018), nyní přibližuje životní pouť svého manžela. Válečné události zavedly Otu B. Krause (1921–2000) nejprve do terezínského ghetta, pak do osvětimského pekla, kde jako vychovatel působil na dětském bloku, a následně do pracovního tábora ve Schwarzheide, odkud se s pochodem smrti dostal zpět do Terezína. V roce 1949 emigroval s Ditou do Izraele, kde řadu let pobývali v kibucu Giv´at

Chajim a poté pracovali jako učitelé angličtiny v Hadassim. Ota B. Kraus za život vystřídal celou řadu zaměstnání, srdcem však zůstal až do své smrti především spisovatelem a jeho knihy byly přeloženy do mnoha světových jazyků. Biografii provází bohatá obrazová dokumentace a ukázky z Krausova deníku.

Vydalo nakl. Ikar v Praze. 296 stran, fotografická dokumentace; dop. cena 359 Kč (v e-shopu nakladatelství 279 Kč).

TRIO ŠALOŠ

■ Izraelské trio (piano, bicí, kontrabas) Šaloš (Shalosh) zahraje **6. června** od 19.30 v prostorách pražské Novoměstské radnice. Mezi vlivy, ze kterých čerpají, řadí hudebníci vedle jazzu a rocku i klasiku, elektroniku či hudební tradice africké a samozřejmě blízkovýchodní.

RÉSISTANCE ET CRÉATION JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

■ Zveme na mimořádný koncert, jenž se koná v pátek **10. června** od 17.00–19.00 v Jeruzalémské synagoze v Praze a má název *Résistance et création*. Skladby zahraje orchestr Les Métamorphoses s dirigentem Amaurym du Closelem, mezzosoprán: Marie Kopecká-Verhoeven. Program: Hanns Eisler: *Römische Kantate* a *Kantaten aus dem Exil*; Szymon Laks: *Huit chants populaires juifs*; Viktor Ullmann: *Klavírní koncert*; Jan Krejčík: *Sur trois poèmes de Paul Celan* (premiéra).

■ Další koncert v Jeruzalémské synagoze se pak uskuteční v rámci varhanního cyklu dne **22. června** od 18 hodin. Na varhany zahrají Jitka Chaloupková a Václav Peter. Program: skladby J. S. Bacha, A. Vivaldiho, J. Blanka, J. G. Albrechtsbergera, A. Willschera, J. Langlaise a C. Francka. Vstupné dobrovolné.

SVĚT KNIHY 2022

■ Ve dnech **9.–12. června** se na Výstavišti v Holešovicích koná Mezinárodní knižní veletrh a literární festival Svět knihy. Čestným hostem je letos Itálie. Ke vzácným hostům bude patřit izraelský spisovatel Etgar Keret. Dita Krausová představí svou novou knihu *Život s Otou* dne **10. června** ve 14 hodin ve velkém sále. Magdaléna Platzová uvede svou novinku *Život po Kafkovi* v sobotu **11. června** v 15 hodin.

AKCE V SYNAGOGÁCH

■ V objektech „deseti hvězd“, tedy v revitalizovaných synagogách a rabínských domech, lze navštívit, mimo jiné, tyto kulturní události:

V synagoze v Brandýse nad Labem je od května až do konce července přístupna výstava, věnovaná spisovateli a sportovnímu reportérovi Otu Pavlovi. V Jičíně v rabínském domě je do konce června o víkendech (vždy od 13 do 17 hodin) otevřena výstava patchworků a obrazů izraelské umělkyně Chedvy Meroz. Ve Staré synagoze v Plzni vystoupí v rámci festivalu Kytara Michal Prokop (**14. 6.**), Lenka Filipová (**15. 6.**) a Jiří Schmitzer (**16. 6.**). Veškeré pořady a informace o otevírací době jednotlivých objektů naleznete na www.10hvezd.cz.

VELKÁ SYNAGOGA PLZEŇ

■ Jak jsme informovali v minulém čísle, po rekonstrukci je denně kromě soboty od 10 do 17 hodin otevřena i Velká synagoga, postavená roku 1893 v pseudorománském slouhu s maurskými prvky. Kromě zajímavého interiéru v ní lze zhlédnout stálou fotografickou výstavu *Tady žili Židé*, mapující židovské památky Plzeňského kraje a instalovanou na obrazovkách v elektronické podobě. Díky aplikacím si mohou návštěvníci mj. prohlížet obrazovou dokumentaci podle šesti tematických okruhů – zachovalé a přestavěné synagogy a modlitebny, zničené synagogy, dále hřbitovy, ostatní židovské památky, téma Velká synagoga a Rabínský dům a jejich rekonstrukce a Stará synagoga a její oprava a vznik památníku Zahrada vzpomínek. Autorem expozice je Radovan Kodera.

Vstupenky na prohlídku Velké synagogy (k dispozici jsou dva prohlídkové okruhy) lze zakoupit on-line na portálu www.plzenskavstupenka.cz.

KULTURNÍ POŘADY

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

AUDITORIUM

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 8. 6.: ***Pokora jako odkaz výtvarníka Jiřího Johna***. Výtvarník Jiří John (1923–1972) byl osobitý malíř, grafik a ilustrátor vysoce oceňovaný u nás i v cizině. V padesátých letech Johnův tvůrčí vývoj podstatně ovlivnila práce na *Památníku obětí šoa* z českých zemí v Pinkasově synagoze v Praze, který navrhl a na němž pak se svým přítelem a malířem Václavem Boštíkem (1913–2005) pracoval pět let. Osudy a tvorbou významného výtvarníka posluchače provede historik umění Jaromír Zemina.

■ 9. 6.: ***Erby židovské šlechty***. Třetí přednáška z cyklu *Nobilitas Iudaeorum* se zaměří na dosud opomíjenou stránku života židovských elit – heraldiku. Od 17. století totiž byly Židům v habsburské monarchii udíleny erby a později též šlechtické tituly. Lišily se od erbů udílených křesťanům? Je možné v nich najít typické židovské symboly? Na tyto otázky se zaměří přednáška Michala Fialy z Archivu hl. m. Prahy a prof. Jana Županiče z Ústavu světových dějin FF UK.

■ 12. 6. od 10.00: **Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: *Lvíček Arje letí do Izraele***. Tentokrát se společně se s Arjem děti symbolicky vypraví do Izraele, prohlédnou si některé významné památky a oslaví Den nezávislosti Státu Izrael neboli Jom ha-acmaut. Naučí se izraelský tanec, hymnu, a ochutnají oblíbený izraelský pokrm – falafel. Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. Vstupné 70 Kč.

■ 16. 6.: ***Život není to, co chceme, ale to, co máme: Restituce ze sbírek Židovského muzea v Praze***. Výzkum provenience předmětů soustředěných ve sbírkách vizuálního umění ŽMP je často spojen s osudy jejich majitelů, kteří se mnohdy spletitými cestami snažili od roku 1945 po dnešek o spravedlivou nápravu křivd. O příbězích vybraných uměleckých děl promluví kurátorka ŽMP Michaela Sidenberg. Přednáška je součástí cyklu *5x OBRAZEM. Uměleckými sbírkami Židovského muzea v Praze*.

■ Výstava v OVK: ***Záhadné pouto*** – ilustrace. Výstava představuje práce studentů Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni, kteří pod vedením ilustrátorky a pedagožky Renáty Fučíkové vytvářeli ilustrace pro stejnojmennou publikaci a výstavní projekt diplomata Roberta Řeháka o česko-izraelských diplomatických vztazích. Výstava potrvá do 30. června, je přístupná po–čt 12–16, pá 10–12, během večerních pořadů a po domluvě. Vstup volný.

Erb Höniga, šlechtice z Hönigsburgu, prvního nobilitovaného Žida v habsburské říši.
K cyklu ŽMP *Nobilitas Iudaeorum*.

MAISELOVA SYNAGOGA

(Maiselova 7, Praha 1)

■ 1. 6. od 19.00: Představení knihy ***Modlitby českožidovské***. Jiří Langer (1894–1943) a Jiří Orten (1919–1941) jsou jako dva póly židovství a češství, literatury a víry: Langer se z modernity obrací k chasidismu, ale občas ho vykládá velmi moderně. Orten se ze židovských tradic téměř vyvázal, ale pod tlakem blížícího se šoa se vrací k Písmu. Kniha *Modlitby českožidovské* je složena z vybraných textů obou autorů a je uspořádána podle svátkového roku judaismu. Knihu, čerstvě vydanou v nakladatelství Biblion, představí její editor Martin C. Putna. Ukázky přednese student DAMU Jakub Rajdl Felix. Vstup volný.

■ 2. 6. od 19.00: ***The Hague String Trio / Po temnotě***. Koncert nizozemského smyčcového tria The Hague String Trio. Na program jsou zařazeny skladby českých a nizozemských židovských autorů z doby jejich věznění v terezínském ghettu. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru muzea (Maiselova 15, P 1), v síti Prague Ticket Office – Via Musica a na webových stránkách ŽMP. Koncert se koná za finanční podpory Velvyslanectví Nizozemského království v ČR. Vstupné 230 Kč /150 Kč.

■ 14. 6. od 19.00: ***Mišpacha 5: Tanach***. Pěvecký soubor Mišpacha pod vedením Heleny-Ester Divecké pro své posluchače připravil další dílek z mozaiky volných cyklů židovských písní, tentokrát poskládaný z citátů z hebrejské Bible, Tanachu. Vstup volný.

■ 20. 6. od 19.00: ***Poslední svědectví šoa: filmové Příběhy 20. století III***. Poslední řada cyklu *Příběhy 20. století* se uceleně věnuje období holokaustu v podmínkách někdejšího Protektorátu Čechy a Morava a opírá se o výpovědi posledních pamětníků, jež jsou součástí sbírky organizace Paměť národa. O tom, jak dokumentární cyklus vznikal, si bude povídat dokumentarista Martin Šmok s jeho tvůrci Adamem Drdou a Viktorem Portelem. Vstup volný.

■ 23. 6. od 19.00: ***Max Zweig. Dramatické století***. Letos si připomínáme dvojí kulaté výročí Maxe Zweiga (1892–1992). Přednáška Ivany Cahové z Centra judaistických studií UP Olomouc přiblíží život a dílo tohoto dnes pozapomenutého autora. Historik Filip Gregor představí část jeho pozůstalosti, která byla v roce 2021 předána Muzeu a galerii Prostějov spolkem Hanácký Jeruzalém. Na závěr proběhne scénické čtení připravené spolu se studenty olomouckého centra. Akce probíhá ve spolupráci s Pražským literárním domem autorů německého jazyka. Vstup volný.

NEJKRÁSNĚJŠÍ KNIHY ROKU 2021

■ *Soutěž o nejkrásnější české knihy roku* každoročně pořádá Ministerstvo kultury ČR a Památník národního písemnictví. Ceny za rok 2021 získaly dvě publikace s židovskou tematikou. Blahopřejeme!

■ Nejkrásnější českou knihu roku 2021 v kategorii Krásná literatura se stala publikace ***Felix Kolmer – Slib***. Dokumentární fotograf Libor Fojtík Felixe Kolmera, dnes již stoletého přeživšího šoa, jeho prostředí a aktivity v uplynulých pěti letech fotografoval. Redaktorka týdeníku *Respekt* Kateřina Mázdrová s ním vytvořila rozhovory, které pro svůj text využila Zuzana Válková, a Michaela Rozov oslovila jeho přátele a spolupracovníky. Kniha se zabývá tématem holokaustu, akustikou (ve které se F. K. stal světově uznávaným odborníkem), ale v neposlední řadě též prostředím skautingu. Kniha vyšla v grafické úpravě Milana Nedvěda v nakladatelství PositiF a Českém osvětimském výboru. Vedoucí výtvarné poroty Jiří Karásek o ní řekl: „Kniha je citlivým literárně-dokumentárním portrétem Felixe Kolmera. K tématu života poznamenaného holokaustem je vhodně zvolena forma práce s fotografiemi, texty neokázale doplňuje dobová patina a vazba s vnitřním sešitem jako by pocitově navazovala na skautské deníky.“

■ Cenu Sdružení českých umělců grafiků Hollar (SČUG) za vynikající ilustrační doprovod získal pesachový komiks ***Už tam budem, Mojžíši? Trochu jiná pesachová hagada (nejen) pro děti***. Autorkou je Pavlína Šulcová, vytvořil ji výtvarník, animátor a kreslíř komiksů David Kalik (známý pod autorským jménem Kakalík) a vydalo ji JCC Prague (více viz *Rch* 4/2021). Zástupkyně SČUG Hollar Xénia Hoffmeisterová knihu zhodnotila: „Výrazné ilustrace, svérázný humor, cit pro detail a smysl pro zkratku – to jsou Kakalíkovy atributy, které z této publikace činí výjimečný počin.“

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Gratulujeme našim žákům:** V neděli 8. 5. se v botanické zahradě v Troji uskutečnil již 50. ročník přírodovědné soutěže Zlatý list. Jak loňský, tak letošní ročník ovládlo naše družstvo Skřivani. V soutěži trojčlenných hlídek excelovali studenti: F. Meszároš, V. Šťastná, A. Strunecká, J. Weberová, Ž. Strunecká a M. Stránský.

■ **Mikroadaptace na dvoře:** Začátkem května proběhla první část projektu Mikroadaptace na školním dvoře, jehož cílem je revitalizovat zeleň, zlepšit podmínky stromů a zadržet dešťovou vodu. Prvním krokem byla obnova stávajícího záhonu u MŠ, osázení samozavlažovacích truhlíků a okrasných nádob na terase školky. Do práce se zapojili studenti sekundy spolu s dětmi z ukrajinské malotřídky. Nový záhon má díky vybraným rostlinám jasné žluto-modré zabarvení.

■ **Nejlepší mapa:** Gratulujeme Filipu Mészárošovi, který vyhrál soutěž o Nejlepší mapu zeměpisné olympiády. Jeho dílo se jmenuje: *Negevská magistrála – multikriteriální prostorová analýza pro ideální umístnění vysokorychlostního železničního koridoru sever – jih přes Negevskou poušť*.

■ **Učitelé učící se:** Učitelé napříč stupni se účastnili semináře Inovace výuky a práce na třídním klimatu. Vzdělávací dvoudenní akce byla přínosem i pro vztahy v pedagogickém sboru.

Více informací o chodu školy viz www.lauder.cz. *ip*

PŘÍBĚH NÁHROBNÍCH KAMENŮ

■ Židovská obec v Praze (ŽOP) mnoho let upozorňovala na podezřelý původ dlažby v dolní části Václavského náměstí. Významné indicie naznačovaly, že dlažební kostky jsou „vyrobené“ z rozřezaných hřbitovních náhrobků. Hlavní město spolu s městskou společností TSK koncem roku 2019 podepsaly s ŽOP memorandum, které umožnilo vrátit je židovské obci. Při obnově Václavského náměstí se v roce 2020 rozřezané náhrobky skutečně našly. Do současnosti se objevilo zhruba 6000 dlažebních kostek v celkové váze sedmi tun.

Židovská obec v Praze připravuje památník *Návraty kamenů*, který bude zhotoven z dosud nalezených kusů dlažby. Autory památníku jsou Lucie a Jaroslav Rónovi a sestavení stabilní konstrukce z dlažebních kostek bude velice náročné. Celkový rozpočet na památník je odhadován na 750 000 Kč. ŽOP osloví individuální sponzory a současně formou crowdfundingové sbírky na portálu Hithit se obrátí zejména na občany Prahy tak, aby mohli symbolicky přispět na pietní nápravu minulých zločinů.

Žižkovský židovský hřbitov, z něhož zbyl po stavbě žižkovské věže žalostný zbytek, si stále udržuje tajemnou atmosféru a podivuhodnost. Pro památník jsme vybrali travnatý palouk mezi vzrostlými stromy na konci pozemku. Památník je navržen jako horizontální kruhová čočka, kterou budou tvořit dlažební kostky se zbytky hebrejských i českých nápisů. Od této čočky se budou do kruhu jako sluneční paprsky rozbíhat nízké zdi nestejné výšky ze zbylých dlažebních kostek.

Přispějte, prosím, na realizaci památníku *Návraty kamenů*. Realizace památníku je naším závazkem a nebude-li dost dárců, projekt doplatíme z našich finančních rezerv. Otevření památníku plánujeme na jaře příštího roku. Získáme-li částku vyšší, bude použita na úpravu okolí památníku. Své dary (kromě zmíněné sbírky na portálu Hithit) můžete posílat též na účet Židovské obce v Praze **č. 1936531399/0800**, kde, prosím, uveďte variabilní symbol **07092022** a v textu své jméno pro vystavení potvrzení o daru. Děkujeme za jakoukoli podporu.

F. Bányai, předseda ŽOP

STOLPERSTEINE PRAHA

■ Dne **27. června** se v Praze uskuteční pokládání nových Stolpersteine, Kamenů zmizelých. Srdečně Vás zveme a budeme rádi, když se na některém místě položení kamenu zúčastníte. Harmonogram: 8.30: Laubova 159/2, Praha 3; 9.30: Veverkova 1409/12, Praha 7; 10.15: Lodecká 1184/3, Praha 1; 11.00: Na Poříčí 1044/20, Praha 1; 11.45: Dlouhá 743/9, Praha 1; 12.15: U Obecního dvora 793/2, Praha 1; 13.00: Celetná 558/12, Praha 1; 14.30: Italská 324/17, Praha 2; 15.15: Čelakovského sady 434/8, Praha 2; 16.00: Rašínovo nábřeží 1981/80, Praha 2; 17.00: Horovo náměstí 1420/4, Praha 8. (Více údajů na kontaktech info@stolpersteinecz.cz, www.stolpersteinecz.cz). *hn, fb*

NADACE ŽOP VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ

■ Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2022.

Témata: – podpora vzdělávání a českého židovského školství; – ochrana kulturních památek; – rozvoj židovských tradic na území České republiky.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termín uzávěrky je stanoven k **30. červnu 2022**.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz, dále také na internetu: https://www.kehilaprag.cz/cs/stranka/partnerske-organizace/nadace-a-fondy/n-zop_244. *jk*

OSTRAVSKO A ŠOA

■ Slezské zemské muzeum pořádá v historické výstavní budově v Opavě (Komenského 10) výstavu k 80. výročí konference ve Wannsee. Výstava přibližuje události, které vedly k nacistickému „konečnému řešení židovské otázky“ v prostoru Ostravska s přihlédnutím k dobovému mezinárodnímu kontextu. Pozornost je věnována genezi nacistické perzekuce židovského obyvatelstva, stejně jako židovskému vystěhovalectví z protektorátu. Expozice se též soustředí na účast židovských uprchlíků z regionu v zahraničním odboji, stejně jako na vybrané osudy osobností zdejší židovské komunity.

Výstava probíhá do **26. června**.

NOVÝ SVĚTOVÝ POŘÁDEK

■ Výstava Památníku ticha se koná k 80. výročí atentátu na Reinharda Heydricha. Přináší dokumentární pohled na pozadí dalekosáhlých plánů zastupujícího říšského protektora. Praha se měla stát centrem pro plánování nového uspořádání evropského jihovýchodu. Základním kritériem změn na okupovaných územích byla rasová kvalita obyvatel a jejich „využitelnost“ pro Říši po vítězné válce. Dalekosáhlé plány pro nové uspořádání centrální Říše po připojení Protektorátu Čechy a Morava a Generálního gouvernementu obsahovaly vize, pro které byl holokaust „jen“ prologem v budoucím rozvržení euroasijského kontinentu.

Výstava v pražském Karolinu (Ovocný trh 5, P 1) potrvá do **12. července**. Více informací o akci a o doprovodných programech viz www.pamatnikticha.cz.

pt

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **jún** slávi sviatok svojich narodenín: pán Juraj Strelinger, nar. 13.6. – 73 rokov, a pán Ivan Belan, nar. 26.6. – 77 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **jún** oslávia narodeniny: pani MUDr. Eva Janovicová – 85 rokov; pani Edita Kamenická – 72 rokov; pán Michal Kamenický – 70 rokov; pani Katarína Kovárová – 70 rokov; pani Viera Mayerová – 75 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencerová – 81 rokov; pán Ing. Jozef Neumann – 76 rokov; pán Pavol Novák – 74 rokov; pán MUDr. Tomáš Stern – 50 rokov; pán Ján Strelecký – 71 rokov; pán Otto Šimko – 98 rokov; pán Pavel Weiss – 77 rokov, a pán Štefan Zobel – 73 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červnu** oslaví své narozeniny tito naši členové: paní Kateřina Bartošová, nar. 9.6. – 30 let; pan Zdenko Brandejs, nar. 29.6. – 87 let; paní Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 72 let; paní Judita Havelková, nar. 20.6. – 62 let, pan David Mayer, nar. 2.6. – 43 let; Maxmilián Mayer, nar. 21.6. – 7 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 64 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 48 let; paní Kateřina Rusňáková, nar. 8.6. – 40 let; paní Veronika Ruth Slavíková, nar. 17.6. – 38 let; paní Iva Vlčková, nar. 25.6. – 41 let, a pan Tomáš Weisz, nar. 23.6. – 60 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červnu** oslaví jubileum: pan RNDr. Tomáš Bartoň – 61 let; pan Vladimír Erban – 70 let; pan Ladislav Faigl – 35 let; Jakub Freilach – 12 let; pan ThDr. Ivan Kohout, Th.D. – 38 let; pan Ing. Daniel Malý – 54 let; paní Jana Palkovičová – 72 let; pan Oleksandr Shytyi – 61 let; paní Channa Šimonová – 37 let, a pan Petr Wellemín – 71 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **červnu** oslavují narozeniny tito naši členové: paní MUDr. Růžena Möstlová, nar. 5.6. – 73 let; pan Chaim Kočí, nar. 7.6. – 45 let; pan Ing. Petr Lewi, nar. 15.6. – 93 let; paní Eva Šťastná, nar. 17.6. – 93 let, a pan Ing. Hanuš Hron, nar. 18.6. – 97 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **jún** oslávia narodeniny: pán Mgr. Róbert Bayer – 59 rokov; pán Alexander Fuchs – 74 rokov; pani MUDr. Edita Ganóczyová – 70 rokov; pán Pavol Grossmann – 69 rokov; pani MUDr. Ľudmila Grossmanová – 65 rokov; pán Róbert Ílleš – 60 rokov; pán Ing. Pavol Jesenský – 61 rokov; pani Mgr. Katarína Kamenská – 69 rokov; pán Gabriel Klein – 83 rokov; pán PhMr. Peter Novák – 70 rokov; pán Ing. Ivan Vesel – 77 rokov; pani Kristína Schlanger Gati – 52 rokov, a pani Katarína Hermel – 70 rokov. Prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslaví narozeniny: paní Olga Hronová, nar. 9.6. – 46 let, a pan Michal Hron, nar. 18.6. – 73 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO NOVÉ ZÁMKY

Srdečne blahoželáme predsedovi našej obce, Doc. Ing. Tomášovi Langovi, Ph.D., ktorý v máji oslavuje svoje okrúhle výročie – 80 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví narozeniny tito naši členové: paní Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 57 let; paní Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 84 let; paní Monika Janáček, nar. 10.6. – 48 let, a pan Julius Meinl, nar. 9.6. – 63 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narozeniny: Karel Yitzchak Bednář – 15 let; pan Ing. Rudolf Franz Heidu – 52 let; paní Iva Kinclová – 61 let; paní Ing. Tereza Kohoutová – 36 let; paní Dagmar Löwyová – 42 let, pan Ing. Ivan Martin – 74 let; pan Jan Schwarz – 75 let; pan Yevgeni Slozberg – 80 let; pan PhDr. Daniel Staub – 59 let, a paní Ricarda Santiago Vogel – 39 let. Všem přejeme hodně zdraví a štěstí. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červnu** oslavují narozeniny: paní Věra Čeňková, nar. 4.6. – 96 let; paní Eva Formánková, nar. 24.6. – 86 let; paní Hana Hnátová, nar. 20.6. – 98 let; paní Hana Honická, nar. 4.6. – 82 let; paní Helena Horáčková, nar. 4.6. – 88 let; paní Josefa Kačenová, nar. 8.6. – 84 let; pan Vladimír Kolár, nar. 22.6. – 75 let; pan Jiří Koráb, nar. 17.6. – 82 let; pan Jiří Reiner nar. 7.6. – 83 let; paní Karla Reková, nar. 24.6. – 99 let; pan Petr Riesel, nar. 3.6. – 89 let; paní Etti Minaševna Shaer, nar. 10.6. – 87 let; paní Naděžda Sikytová, nar. 27.6. – 87 let; paní Liduška Lea Skácelová, nar. 18.6. – 89 let; pan Tomáš Veselý, nar. 27.6. – 82 let; pan Gustav Vlček, nar. 5.6. – 81 let; paní Zuzana Závadová, nar. 12.6. – 84 let, a paní Myra Zelinková nar. 29.6. – 84 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 27. dubna zemřela ve věku 69 let paní PhDr. Helena Malá. Se zesnulou jsme se rozloučili 2. května v obřadní síni na Novém židovském hřbitově v Praze.

Zichrona livracha!

S lítostí oznamujeme, že dne 17. května zemřela ve věku 86 let paní Eva Herzová. Se zesnulou jsme se rozloučili 22. května v obřadní síni na Novém židovském hřbitově v Praze. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **jún** sa oslavujú svoje narodeniny: pán Peter Červeňák – 34 rokov; pán Ing. Bernhard Eckhaus – 68 rokov; pán PhDr. Miloš Kriššák, Ph.D. – 41 rokov, a pán MUDr. Ivan Schvalb – 65 rokov. Prajeme im všetko najlepšie a pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **jún** oslávia narodeniny: pani Eva Héberová – 73 rokov; pani Natalia Kazatsker – 68 rokov, a pani Oľga Rumanovská – 80 rokov. Prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narozeniny: paní Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 67 let, a paní Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 72 let. Přejeme jim všechno nejlepší do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červnu** oslaví narozeniny pan Daniel Narwa a paní Michaela Fišerová. Jmenovaným přejeme pevné zdraví do dalších let a stále dobrou náladu. *Ad mea veesrim šana!*

ZPRÁVY ZE SVĚTA

BOJOVNÍCI Z DNIPRA

Zahraniční zpravodaj České televize Andreas Papadopulos v jedné z četných reportáží referoval i o židovské účasti při obraně Ukrajiny před ruskou agresí. Mluvil o tom, že početná židovská komunita na Ukrajině (odhaduje se, že v zemi žije až 200 000 Židů) podporuje tamní armádu. Židovské obce po celé zemi pořádají potravinové a finanční sbírky.

Nejvíce židovských bojovníků ukrajinské armády pochází z města Dnipro. Slouží jich několik tisíc. Mezi nimi i podplukovník Pavlo Chazan, jemuž část rodiny zavraždili nacisté v koncentračním táboře Osvětim. „Je několik paralel mezi tím, čeho se dopouštějí Rusové a ruská armáda, a tím, co tady prováděli nacisté," říká. Velitele jednotky teritoriální obrany Pavla Feldbluma vyprovokovala k akci slova ruského prezidenta Putina o denacifikaci Ukrajiny. On sám utekl na Ukrajinu z Ruska – a před tamním antisemitismem – už koncem devadesátých let.

SMRT NOVINÁŘKY

Dne 11. května byla při zásahu v uprchlickém táboře Džanín na Západním břehu zastřelena novinářka arabskojazyčné televize Al-Džazíra Širín Abú Ákilová. Novinářka se ocitla v palbě izraelských vojáků a arabských militantů. O tom, kdo ji zabil, vedou izraelští a palestinští představitelé spor. Dle palestinského vyšetřování zastřelili známou žurnalistku úmyslně izraelští vojáci; současně ale palestinská strana odmítla případ postoupit mezinárodnímu vyšetřovacímu týmu a odmítla i vydat smrtící kulku, která by její smrt jednoznačně objasnila. Izraelský ministr obrany Benny Ganc označil závěr vyšetřování za „nehoráznou lež".

NEŽÁDOUCÍ RABÍNI

Na seznamu čítajícím na tisíc nežádoucích Američanů, kteří nesmějí vstoupit do Ruska, je řada lidí s židovskými kořeny: politici, diplomaté, právníci či historici. Do Ruska nesmějí také tři rabíni, představitelé hnutí Chabad: rabi A. Shemtov, Y. Krinsky a Sh. Cunin. Všichni tři se angažovali ve snaze donutit ruské orgány, aby Chabadu vrátily zabavené staré hebrejské tisky a knihy ze Schneersonovy knihovny, které lubavičským chasidům sebrali před sto lety bolševici.

Jedná se o sbírku zhruba 4500 položek, již začal v 18. století schraňovat rabín Šneur Zalman z Ljady a obsahuje řadu vzácných tisků, knih a písemností.

Mark Podwal: *Svátek Šavuot*.

„ZÁKAZ NORMALIZACE"

Irácký parlament schválil návrh zákona s názvem „zákaz normalizace a navazování vztahů se sionistickou entitou", který zakazuje svým občanům (doma i v zahraničí) jakékoli kontakty s Izraelem jako „okupační mocností". Za porušení tohoto zákona, tj. za cesty do Izraele, za jakékoli kontakty s Izraelci, příslušníky jeho národa i jeho organizací, včetně kontaktů přes sociální sítě, za finanční či „morální" podporu Izraeli a izraelským organizacím hrozí trest smrti nebo doživotní vězení. Zatímco v roce 1948 žilo v Iráku na 150 tisíc Židů, dnes se hovoří o posledních jednotlivcích.

Někteří komentátoři považují nový represivní zákon – nejtvrdší v arabském světě – za reakci na Abrahamovské dohody, tedy na navázání vztahů mezi Izraelem, Spojenými arabskými emiráty, Bahrajnem, Marokem a Súdánem.

PLYN PRO EVROPU

Izrael připravuje další kolo tendrů pro zkoumání možností těžby a vývozu plynu, získaného z jeho podmořských zásob, prohlásila ministryně pro energetiku Karine Elharrarová. Řekla, že doufá, že bude brzy podepsána předběžná smlouva o exportu zkapalněného plynu do Evropy. Izrael sice má dvě vrtné soupravy pro získávání plynu, ale nedisponuje zařízením pro jeho zkapalnění; nejbližší takové zařízení se nachází v Egyptě. Izraelské dodávky by Evropě pomohly snížit její nanejvýš nežádoucí závislost na dovozu ruského zemního plynu.

CENTRUM BOBA DYLANA

V oklahomském městě Tulsa bylo v květnu otevřeno Centrum Boba Dylana. Jeho cílem je vzdělávat a inspirovat návštěvníky, aby si uvědomili a rozvíjeli své tvůrčí schopnosti. V centru je umístěna stálá expozice o Dylanově životě a práci a plánují se zde též krátkodobé výstavy a programy pro veřejnost (přednášky, koncerty, představení i publikace). Stálá výstava zahrnuje na sto tisíc předmětů (rukopisů, záznamníků, dopisů, filmů, videonahrávek, hudebních nástrojů atd.).

KDE JE ANNE FRANKOVÁ?

Na filmovém festivalu v Cannes měl v květnu premiéru nový film izraelského režiséra Ariho Folmana. Folman, který za předchozí animovaný snímek *Valčík s Bašírem* (na téma první libanonské války a masakru v uprchlických táborech Sabra a Šatíla) získal roku 2009 cenu Zlatý glóbus za Nejlepší cizojazyčný film, se v novém animovaném díle věnuje tragickému osudu Anne Frankové a jeho přesahu do současnosti. Po Anniných ztracených stopách se vydává její imaginární kamarádka Kitty, která zázračně ožije v dnešním Amsterdamu. Od června mohou snímek vidět v kinech i čeští diváci. (*am*)

ראש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daníček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 6. 2022.

Cena 30 Kč (1,20 €)